

HATANPÄÄN KANTASAIRAALA

RAKENNUKSET T, A ja Y

Rakennushistoriallinen selvitys 12.10.2016

SISÄLTÖ

1. *Julkaisutiedot*
 - *Tilaaja*
 - *Tekijä*
2. *Kohteen perustiedot*
3. *Johdanto*
 - *Selvityksen tarkoitus*
 - *Kohde ja selvityksen rakenne*
 - *Kohteen dokumentointiprosessi*
4. *Rakennuksen ja alueen historia*
 - *Hatanpään kartanoalueen rakentuminen*
 - *Rakennuksen historia*
 - *Kohteen alkuperäiset suunnitelmat ja rakenneratkaisut*
5. *Rakennuksen muutosvaiheet*
 - *Rakennus- ja käytönaikaiset muutokset*
6. *Rakennuksen nykytila valokuvin*
 - *Rakennus ja sen ympäristö*
 - *Sisätilat*
 - *Rakennusosat, -materiaalit ja kiinteä sisustus*
 - *Kalusteet, varusteet, valaisimet*
7. *Nykytilanteen piirustukset*
8. *Rakennuksen arvot ja merkitys*
9. *Selvitystyössä käytetty arkistomateriaali*
10. *Lähdeluettelo*

HATANPÄÄN KANTASAIRAALA

RAKENNUKSET T, A ja Y

Rakennushistoriallinen selvitys 12.10.2016

1. Julkaisutiedot

Tilaja:

Tampereen Tilakeskus Liikelaitos

Kirsti Hankela, hankearkkitehti

p. 0400 970 629

kirsti.hankela@tampere.fi

Frenckellinaukio 2K 33100 Tampere

Tekijä:

Mikko Suominen, arkkitehti SAFA

p. 0102 196 063

mikko.suominen@ark-kosunen.com

Laura Ihalainen, arkkitehti SAFA

Arkkitehtitoimisto Lasse Kosunen Oy

Aleksis Kiven katu 11 B 33100 Tampere

2. Kohteen perustiedot

SAIRAALARAKENNUKSET T, A ja Y

Kohteen nimi:	Hatanpään kantasairaala, Asuntolarakennus T, Sairaalarakennus A ja Sairaalarakennus Y
Kohteen osoite:	Hatanpääkatu 24, 33900 Tampere
Arkkitehti:	Bertel Strömmer
Rakennuttaja:	Tampereen kaupunki
Suunnitteluajankohta:	1933-1935
Rakennuslupa myönnetty:	Rakennusvalvonnan arkistoissa olevissa piirustuksissa leima tammikuu 1934
Alkuperäinen käyttötarkoitus:	Kirurginen sisätautien ja lastensairaala sekä henkilökunnan asuntola
Nykyinen käyttötarkoitus:	Sairaala: sisätautien poliklinikka ja reumasairauksien poliklinikka
Kiinteistötiedot:	Kaupunginosa Hatanpää Kortteli 500 Tontti 1
Kaavatilanne:	Voimassa oleva asemakaava vuodelta 2001, jossa tontti varustettu merkinnällä Y-12 eli "yleisten rakennusten korttelialue". Tontin tehokkuusluvaksi on merkitty $e = 0,61$. Tontilla on suojelumerkintä s-12, joka tarkoittaa, että alueella olevat historialliset polut, portaikot, rautakiveykset ja muistomerkit on säilytettävä, ja että puusto ja istutukset on säilytettävä siten, että sallitaan vain maiseman hoidon kannalta tarpeelliset toimenpiteet.
Kohteen laajuus:	Kerrosala viimeisistä rakennuslupapiirustuksista 50210 m ²

3. Johdanto

Selvityksen tarkoitus

Selvitys on laadittu Tampereen tilakeskuksen toimeksiantona. Selvityksellä luodaan kohteena olevista Hatanpään kantasairaalan rakennuksista, niiden historiasta ja ominaisuuksista yleiskuva tontin kehittämisen, kaavoituksen ja mahdollisen korjaus- ja muutosrakentamisen tarpeisiin.

Kohde ja selvityksen rakenne

Selvitys on tehty Museoviraston laatiman *Talon tarinat - rakennushistorian selvitysoapas* -kirjan jaottelua ja ohjeita soveltaen. Selvityksessä käsitellään rakennusten ja rakennuspaikan historiaa, rakennusten muutosvaiheita sekä nykytilaa. Lisäksi on selvitetty kohteen rakennustaiteellisia ja maisemallisia arvoja sekä hahmoteltu mahdollisiin muutostöihin ja täydennysrakentamiseen liittyviä haasteita.

Selvitykseen on dokumentoitu rakennusten alkuperäiset suunnitelmat siinä laajuudessa kuin aineistoa on ollut tallessa ja selvitetty kohteessa tehdyt merkittävimmät muutokset. Lisäksi selvitykseen on koottu va-

lokuvamateriaalia sisä- ja ulkotiloista sekä näiden olennaisimmista erityispiirteistä.

Kohteen dokumentointiprosessi

Selvitystyö on suoritettu kesä- ja lokakuussa 2016 tontilla, kohderakennuksissa ja arkistotutkimuksena Tampereen kaupungin rakennusvalvontaviraston sekä Tampereen tilakeskuksen arkistoissa.

4. Rakennusten ja alueen historia

Hatanpään kartanoalueen rakentuminen

Ensimmäiset kirjalliset maininnat Hatanpään alueesta ovat peräisin jo vuodelta 1540. Hatanpään kartanoajan katsotaan alkaneen vuodesta 1698, jolloin Hatanpään kylän tilat yhdistettiin. Hatanpään kartanolla on aikojen saatossa ollut useita omistajia. Vapaaherra Hans Henrik Boijen aikana 1700-luvun loppupuolella rakennettiin kartanon alueelle yksikerroksinen päärakennus. Myöhemmin rakennus korotettiin kaksikerroksiseksi, mutta seuraavan omistajan aikana se tuhoutui tulipalossa. Nykyinen Hatanpään kartanorakennus on rakennettu vuosien 1883 ja 1885 välisenä aikana, ja sen on suunnitellut Odert Sebastian Gripenberg. Saman suunnittelijan kynästä on peräisin kartanoalueen ”huvilarakennus”, joka valmistui 1898 pankinjohtaja Nils Idmanin käyttöön. Kartanoalueen puisto perustettiin vapaaherra Boijen toimesta jo 1758, ja aluksi puisto toimi luultavasti lähinnä hyöty- ja koristekasvipuutarhana, mutta 1800-luvulla se muuttui yhä enemmän maisemapuistoksi.

Hatanpään kartanoalue rakennuksineen on ollut Tampereen kaupungin hallinnassa vuodesta 1913 lähtien, sillä Nils Idman menetti ne

mittavasta kavalluksesta johtuneen takavarikon vuoksi. Kaupungin hallintaan siirtynyt alue oli paljon suurempi kuin nykyinen Hatanpään kaupunginosa, ja se käsitti muun muassa nykyiset Nekalan, Viinikan ja Härmälän kaupunginosat, yhteensä noin 1460 hehtaaria. Ensimmäinen asemakaava Hatanpään kaupunginosalle vahvistettiin 1920.

Ensimmäisen maailmansodan aikana kartanon päärakennus sekä huvila toimivat sotilassairaaloina, ja sittemmin niihin sijoitettiin kaupunginsairaala. Bertel Strömmerin suunnitteleman uuden Kirurgisen sisätautien ja lastensairaalan valmistuttua 1935 kartanoalueen vanhat rakennukset muutettiin mielisairaalaosastoiksi. Kartanon päärakennus jäi sairaalakäytöstä 1960-luvun lopulla ja oli tyhjiään muutaman vuoden, kunnes se saneerattiin Kaupunginmuseoksi. Vuoteen 2006 asti päärakennuksessa toimi Nukke- ja pukumuseo, josta vuoteen 2016 asti vuokralaisena oli Kartanon Tilapalvelu Oy. Huvilarakennus puolestaan otettiin kaupungin virastokäyttöön 1993. Kartanoalueella on säilynyt myös kartanon vanha navetta, jossa on sairaalan varasto- ja verstastiloja, sekä kartanoalueen vanhin rakennus, 1820-luvulla rakennettu väentupa.

Hatanpäällä on myös sijainnut yksi Suomen ensimmäisistä siirtolapuutarhoista. Se perustettiin 1916, ja se saavutti suuren suosion 1920-luvulla. Siirtolapuutarha kuitenkin hävitettiin Hatanpäältä 1977, ja uusi alue siirtolapuutarhalle osoitettiin Niihamasta. 1970-luvulla kartanon lähistölle perustettiin kasvilajipuisto Arboretum, joka on edelleen yksi Tampereen suosituimmista puistoista.

Rakennusten historia

Lääketieteen kehittyessä sairaaloiden määrä lisääntyi nopeasti 1800-luvun lopulta 1900-luvun alkuvuosikymmenille tultaessa. Myös lääkäreiden määrä lisääntyi: Vuodesta 1900 vuoteen 1930 lääkäreiden suhteutettu määrä asukkaita kohden kaksinkertaistui. 1930-luvulla Suomen terveydenhuoltojärjestelmää alettiin kehittää muiden pohjoismaiden ja Saksan järjestelmiä mukailleen, ja sairaalaverkostoa alettiin rakentaa entistä systemaattisemmin.

1930-luvun puolessa välissä rakentaminen oli jo laman jälkeen vilkastunut Tampereella, ja 1935 valmistui muun muassa Tampereen lyseon rakennus Pyynikintorille. Muita 1930-luvun puolen välin merkittäviä uudisrakennuksia olivat muun muassa Kaupin keuhkautiparantola (Bertel Strömmer ja Mikael Nordenswan 1938) sekä Ratinan uusi linja-autoasema (Jaakko Laaksovirta ja Bertel Strömmer 1938).

Kuva 1 Sairaala rakennustyömaa-aikana

Uuden sairaalan sijoituspaikkaa pohdittiin valtuustossa ja kahdesta vaihtoehdosta (Eteläpuiston kulkutautisairaalan tontti ja Hatanpään kartanoalue) sairaalan sijoituspaikaksi valikoitui puistomainen ja idyllinen Hatanpää. Valmistuessaan Hatanpään kantasairaala oli moderni ja edusti alansa kärkeä. Esimerkiksi röntgenosasto laitteineen ja erikoislääkäreineen oli uutta. Yhteensä sairaalassa oli vuodepaikkoja 148 potilaalle. Sairaalaan sijoitettiin myös poliklinikka maksuttoman hoidon antamiseksi alle 7-vuotiaille vähävaraisille lapsille varsinaisen lastenosaston lisäksi.

Kuva 2 Sairaalan rakennustyömaa. Taustalla näkyy huvilarakennus.

Kuva 3 Sairaalan valmistuessa maisema oli vielä melko maalaismaista. Taustalla yleinen sairaala.

Kohteen alkuperäiset suunnitelmat ja rakenneratkaisut

Hatanpään kantasairaalan suunnitteli arkkitehti Bertel Strömmer. Strömmer toimi Tampereen kaupunginarkkitehtina vuosina 1918-1953 ja hän on yksi Tampereen kaupunkikuvaan eniten vaikuttaneita arkkitehteja. Strömmerin tyyli muuttui lukuisia kertoja. Hänen uransa alkuvaiheessa rakennuksissa oli ajalle tyypillisiä klassistisia piirteitä, kun taas 1930-luvulta eteenpäin hänen tyylinsä selvästi yksinkertaistui. Hatanpään kantasairaala edustaakin melko yksinkertaista funktionalismia ja modernismia.

Alkuperäiseen Hatanpään sairaalan rakennuskokonaisuuteen kuului kirurginen, sisätautien ja lastensairaala eli nykyiset rakennukset A ja Y, sekä erillinen henkilökunnan asuinrakennus eli nykyinen rakennus T. Sairaalan rakennustyöt aloitettiin vuoden 1933 lopulla, ensimmäiset potilaat otettiin sisään heinäkuussa 1935, ja varsinaisesti rakennus vihittiin toukokuussa 1936. Rakennusvalvonnan arkiston piirustukset sairaalan henkilökunnan asuinrakennuksesta on päivätty elokuulle 1933 ja kirurgisen, sisätautien ja lastensairaalan piirustukset puolestaan tammikuulle 1934.

Sijoittuminen tontille

Rakennukset ovat sijainneet alun perin melko väljästi Hatanpään puistokujan pohjoispuolella lyhyen matkan päässä tiestä Hatanpään kar-

tanosta koilliseen. Varsinainen sairaalarakennus on sijoitettu Hatanpään puistokujan suuntaisesti ja asuntolarakennus suorakulmaisesti tähän nähden samaan suuntaan kuin kartanon päärakennus. Sijoittelulla on rajattu sairaala omaksi kokonaisuudekseen ja samalla mahdollistettu puistonäkymät sekä henkilökunnan asunnoista että potilasosastoilta.

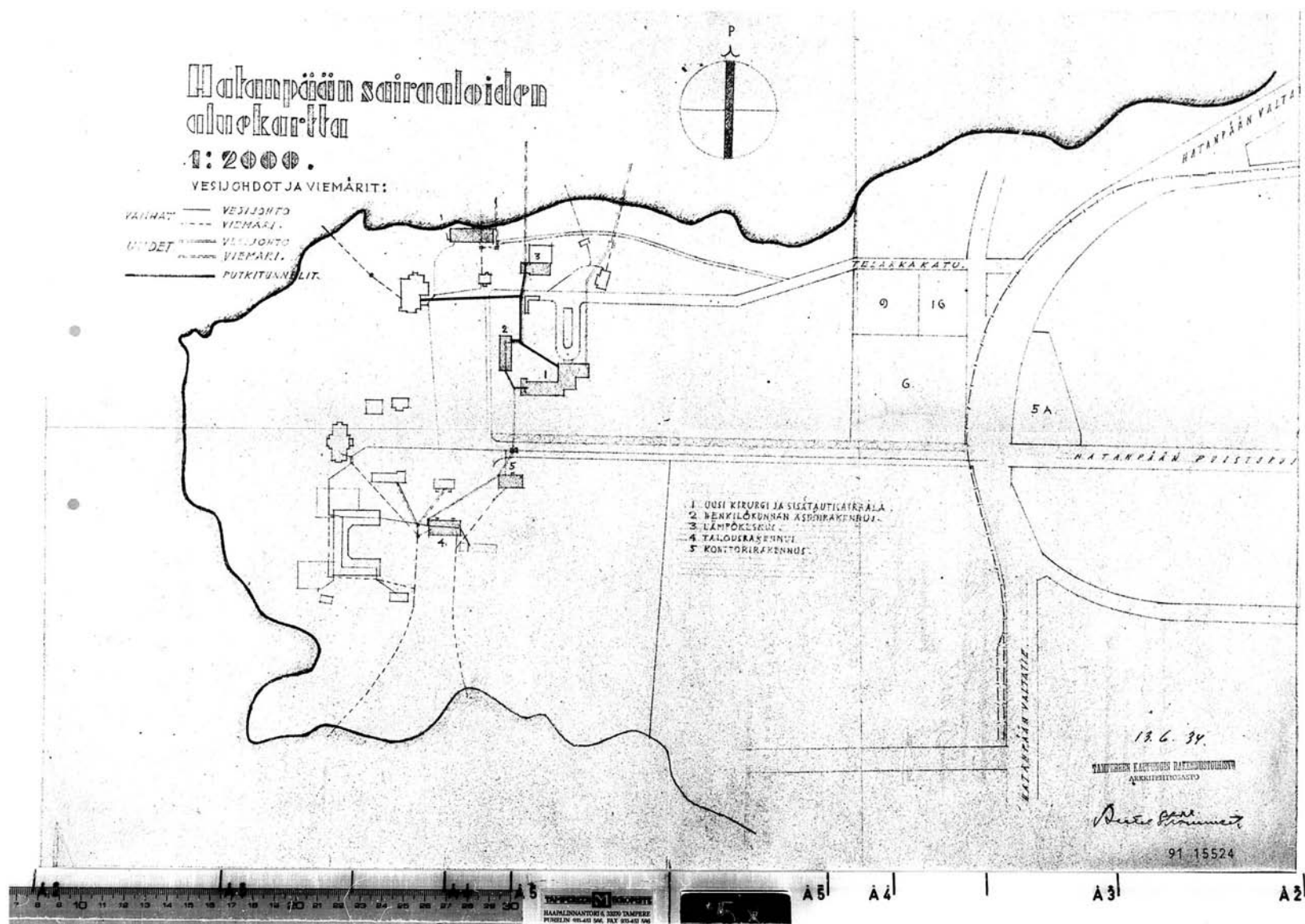
Sairaala- ja asuntolarakennus ovat muodostaneet Hatanpään puistokujan ja Tehtaankadun väliin osittain suljetun pihan, joka aukeaa pohjoiseen sairaalan pääsisäänkäynnin puolelle. Tehtaankadun pohjoispuolella on sijainnut rakennusten lämpökeskus ja Hatanpään puistokujan eteläpuolella talousrakennus ja konttorirakennus. Pääsisäänkäynti itse sairaalarakennukseen on ollut matalan osan pohjoispäässä. Pääsisäänkäyntiä on korostanut kapea katos, ja molemmin puolin ovelle johtivat kaarevat luiskat. Muut sisäänkäynnit ovat sijainneet rakennuksen eteläsivulla parvekkeiden alla ja viisi-kerroksisen osan pohjoissivulla. Myös eteläpuolen sisäänkäyntiin liittyi parveketasanteelle johtava luiska. Lisäksi eteläisellä sivulla kulki koko rakennuksen pituudelta kulumistaan kaareva kapea terassi, jolle pääsi

lyhyitä portaita pitkin molemmista päistä. Sekä lasten eristysosastolle ensimmäisessä kerroksessa että aikuisten eristysosastolle kellarikerroksessa on tehty omat sisäänkäyntinsä. Myös kellarin varastotiloihin on päässyt ulkotiloista sekä länsi- että itäisivulta portaita tai luiskaa pitkin.

Asuntolarakennuksen sisäänkäynnit sijaitsivat kaikki ensimmäisessä kerroksessa, ja niitä oli yhteensä neljä. Pääsisäänkäynti sijaitsi itäisen sivun keskellä, ja vastakkaisella puolella oli käynti seurusteluhuoneesta terassille. Myös rakennuksen eteläisissä kulmissa oli sisäänkäynnit, joista toinen johti lääkärin asuntoon ja toinen porraskäytävään. Asuntolarakennuksen pääsisäänkäyntiä on korostanut sen kohdalla kulkevan porraskäytävän pystysuuntainen ikkunanauha.

Tilaratkaisut

Kirurginen, sisätautien ja lastensairaala on alunperin koostunut kolmesta massasta, joista matalin oli kaksikerroksinen, eteläisin viisi-kerroksinen ja näiden väliin jäävä torniosa kuusikerroksinen. Rakennus käsitti kaksi kellarikerrosta, joista toinen oli kokonaan ja toinen osittain maan alla.

Kuva 4 Bertel Strömmerin allekirjoittama asemapiirustus vuodelta 1934

Kuva 5 Uusi sairaala kaakosta päin kuvattuna

Kuva 6 Lääkäreitä pääsisäänkäynnin edessä

Kuva 7 Nauhaikkuna porraskäytävässä

Kuva 8 Pääsisäänkäynnin odotusaula

Kuva 9 Sairaalan pääporras

Kellarikerrokseen on osoitettu varastotiloja ja teknisiä tiloja. Alimmassa kellarikerroksessa oli kapea käytävä, jonka varrella sijaitsivat hissikonehuoneet. Lisäksi alimman kellarikerroksen pohjois-päässä oli akkumulaattorihuone puhelinkeskusta ja hätävaloa varten. Ylemmässä kellarikerroksessa on sijainnut muun muassa liinavaate-varasto ja jakelukeittiö, josta on ollut ruokahissiyhteys yläpuolella sijaitseviin osastokeittiöihin ja tarjoiluhuoneisiin sekä likavaatehuone, josta on ollut hissiyhteys yläpuolella sijaitseviin vaatehuoltotiloihin. Nämä hissiyhteudet ovat kulkeneet koko rakennuksen korkeudelta aina viidenteen kerrokseen asti. Lisäksi kellarikerroksessa on ollut sairaalatoimintojen vaatimia erityistiloja, kuten filmivarasto, ruumiskellari, obduktiohuone, kylvetystiloja sekä aikuisten eristysosasto erotettuna muista tiloista.

Sairaalarakennuksen ensimmäisessä kerroksessa sijaitsivat lastenosasto, pienten lasten osasto sekä kaksi lasten eristysosastoa erotettuna muista tiloista. Pääsisäänkäynnin vieressä matalassa osassa oli kaksi odotushuonetta ja yhteys torniosaan pääportaikkoon ja hisseille. Leikkaussalit sijaitsivat matalassa osassa ensimmäisessä ja toisessa kerroksessa. Muita ensimmäisen kerroksen erityistiloja ovat olleet mm. terapiahuone, röntgendiagnostiikkahuone, pimeähuone sekä laboratorio. Ylemmissä kerroksissa sijaitsivat muut potilasosastot, joissa oli yhden, kolmen ja kuuden hengen huoneita. Torniosan eteläisellä sivulla oli tilavia makuuparvekkeita, joille potilaat pääsivät

nauttimaan raittiista ulkoilmasta. Raitis ilma ja luonnonvalo kuuluivat keskeisinä periaatteina aikakauden terveydenhuoltoon, ja suurin osa sairaalan potilashuoneista olikin sijoitettu rakennuksen eteläiselle sivulle. Kolmannen kerroksen tiloja potilasosaston lisäksi ovat olleet muun muassa laboratorio, pullovarasto ja apteekki. Neljännessä kerroksessa on puolestaan sijainnut tavallisen potilasosaston lisäksi yksityisosasto. Torniosan ylimmissä kerroksissa sijaitsivat lääkärin asunto ja hoitajattarien huoneita.

Työntekijöiden asuntolarakennus koostui yhtenäisestä nelikerroksisesta massasta sekä kellarikerroksesta. Rakennuksen pohjois- ja eteläpäädyissä sekä länsisivun keskellä oli parvekkeet. Suurin osa parvekkeista oli yhteydessä yleisiin tiloihin, mutta ylihoitajattaren asunnossa oli oma parveke. Ensimmäisessä kerroksessa sijaitsivat ruokasali ja keittiötilat sekä seurusteluhuone ja asuinhuoneita. Toinen ja kolmas kerros olivat keskenään samanlaiset, ja niissä sijaitsi asuinhuoneita. Kaikissa kerroksissa oli yhteiset wc-tilat. Vain suurimmassa asunnoissa oli omat kylpyhuoneet. Ylimmässä kerroksessa oli lisäksi parvekkeellinen seurusteluhuone. Kellarissa oli varastotilaa, suksivarasto sekä sähkökeskus. Asuntolan pohjakaavio on hyvin samankaltainen kuin minkä Strömmer toteutti muutama vuosi myöhemmin Kaupin sairaalan hoitajattarien asuntolaan.

Kuva 10 Potilashuone

Kuva 11 Asuinhuone puistonäkymällä henkilökunnan asuntolassa

Sisätilojen materiaalit ja rakennusosat

Osa sisätilojen alkuperäisistä pintamateriaaleista on pääteltävissä arkistoaineistosta. Portaiden ja välitasanteiden materiaali on mosaiikkibetonia ja porrashuoneissa sekä käytävillä ja potilasosastoilla lattian päällysteenä on ollut kumimarmori- ja linoleumpäällysteet. Vanhoista valokuvista päätellen aulatiloissa ja käytävillä sekä porrashuoneissa kumimarmoripäällystelaattoja on ollut kahdenvärisiä ja niistä on muodostettu kuvioita lattiaan. Esimerkiksi pääaulan lattiassa on ollut käytävien risteyskohdassa katosta ripustetun kellon alla tumma ristikuvio. Myös portaiden välitasanteisiin on tehty tummemmalla mosaiikkibetonilla raidoituksia ja ristikuvioita. Potilashuoneiden sekä esimerkiksi laboratorion ja ruokalan kumimarmoripäällysteet ovat olleet vaaleahkot ja yksiväriset. Samanlainen vaaleahko kumimarmoripäällyste on ollut myös asuntolarakennuksessa ainakin asuinhuoneissa, oletettavasti myös käytävillä samaan tyyliin kuin sairaalarakennuksessa. Sen sijaan märkätiloissa, keittiötiloissa ja leikkaussaleissa lattiapäällysteenä on ollut keraaminen laatta. Seinät ovat pääsääntöisesti olleet rapattuja ja maalattuja seiniä paitsi märkätiloissa seinät ovat olleet kaakeloituja.

Ainakin sairaalarakennuksen pääsisäänkäynnin ovi sekä tuulikaapin ovi ovat olleet kirkkaita metallilasiovia. Väliovet ovat olleet sekä puisia maalattuja ovia että maalattuja metallilasiovia. Ikkunoiden pielet ja

karmit ovat olleet valkoisiksi peittomaalattuja lukuunottamatta porraskäytävien pystysuuntaisia nauhaikkunoita, joiden puitteet ja karmit ovat olleet lakattua tammea.

Kuva 12 Leikkaussali

Alkuperäisiin kiintokalusteisiin on kuulunut muun muassa puisia liukuovellisia seinäkaappeja sekä lasi- ja puuvisia lattiakaappeja. Sairaalassa on ollut useita erilaisia valaisimia. Porraskäytävissä sekä käytävä- ja aulatiloiissa valaisinmalli on ollut kattoon kiinnitetty lieriömäinen lasikupu. Esimerkiksi keittiötiloissa taas valaisinmalli on ollut katosta riippuva lasipallo ja ruokalassa puolestaan lasikuvullisia

riippuvalaisimia. Potilashuoneissa valaisimet ovat olleet metallisia alaspäin suunnattuja seinävalaisimia.

Hissit

Sairaalarakennuksessa on alun perin ollut neljä hissiä. Henkilöliikenteeseen tarkoitettut hissit ovat sijainneet pääaulassa torniosan kohdalla. Lisäksi sairaalassa on ollut ruokahissi sekä huoltohissi vaatehuoltotiloista.

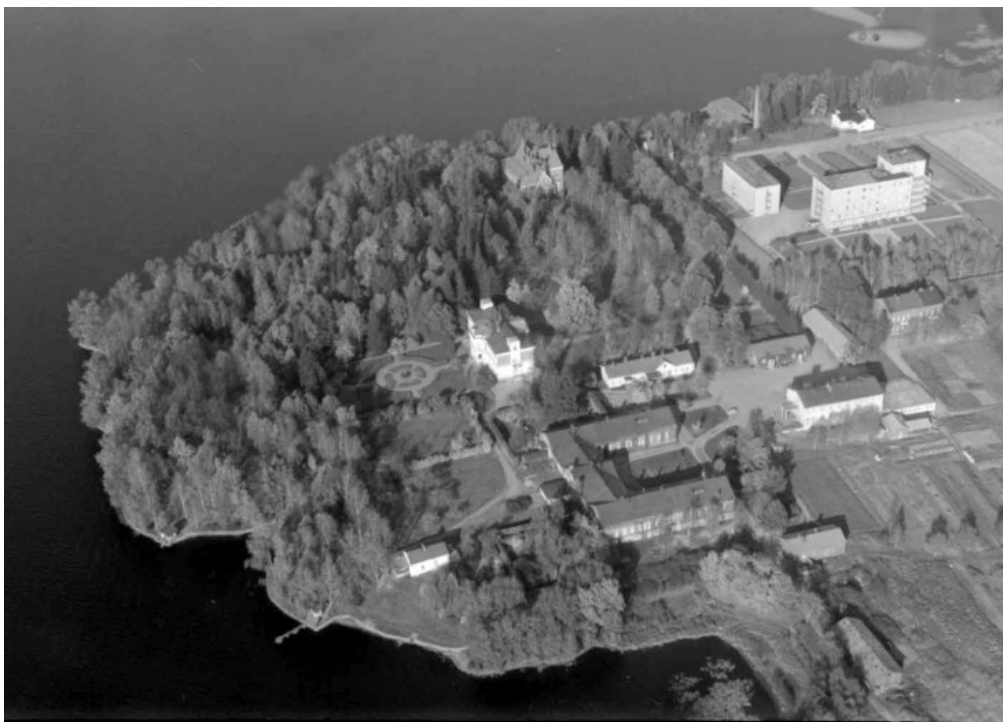
Rakennerratkaisut ja julkisivut

Rakennusten kantava runko muodostuu massiivitiiliulkoseinistä ja osin teräsbetonisista pilareista ja palkeista sekä välipohjat teräsbetonisista alalaattapalkistoista. Seinät ovat rapattuja ja maalattuja, sokkelit ja ulkoportaat hakattua Kurun harmaata graniittia. Rakennuksissa ei esiinny funkikselle tyypillistä vaakalinjojen korostamista yhtä voimakkaasti kuin esimerkiksi Strömmerin suunnittelemassa Kaupin sairaalassa, sillä sairaalarakennuksen torniosan ja rakennusmassojen hahmossa on tunnistettavissa vielä klassismin piirteitä. Suuri osa sairaalan ikkunoista on pystysuuntaisia. Kaikissa paitsi kellarikerroksen pienimmissä ikkunoissa on 2- tai 3-osainen puitejako. Aukotus on järjestelmällistä ja ikkunoita on paljon, jotta luonnonvaloa on saatu rakennukseen riittävästi.

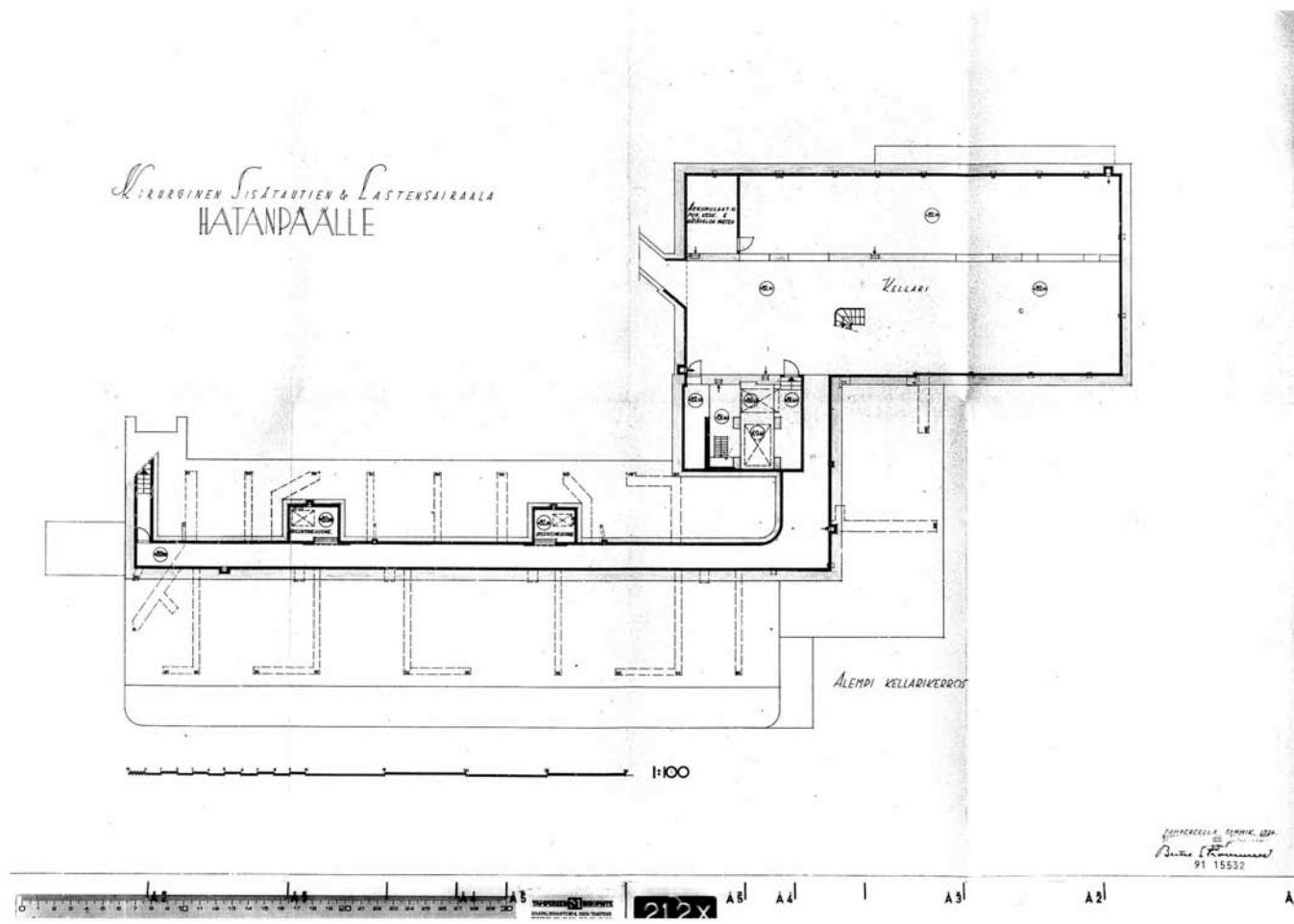
Asuntolarakennuksen ikkunat ovat lähes yksinomaan vaakasuuntaisia ja kaksi- tai kolmijakoisia. Asuntolarakennuksen päädyissä on ensimmäisessä kerroksessa suuret, monijakoiset ikkunat ja ylemmissä kerroksissa lasiovet, joista pääsee parvekkeelle.

Rakennusten julkisivusommittelu on selkeää eikä niitä ole erityisemmin koristeltu. Pääsisääkäynnille johtava kaareva luiska sekä eteläisellä julkisivulla kulkeva päädyistään kaareva terassi ovat tuoneet sairaalan muuten suoralinjaisiin julkisivuihin hieman kontrastisia aiheita, joita on nähtävissä myös sisätiloissa keskeisten aulojen ja käytävien kulmien pyörityksinä. Sairaalan eteläistä julkisivua hallitsevat leveät makuuparvekkeet sekä ensimmäisen kerroksen tiheämpi ikkunajako. Ensimmäisen kerroksen ikkunoiden yläpuolella on ollut avattavat markiisikatokset. Toisen ja kolmannen kerroksen makuuparvekkeilla on ollut verhotangot ja parvekkeet on saatu myös suojattua auringolta. Sairaalarakennuksen parvekkeet eroavat asuntolarakennuksen parvekkeista paitsi kokonsa myös kaiteidensa puolesta. Sairaalan parvekkeet ovat suuria, laatan reuna on korotettu ja kaide koostuu kahdesta vaakajohteesta sekä kahdesta pystytuesta. Parvekkeiden itäsivut on suojattu tuulelta lasiseinällä.

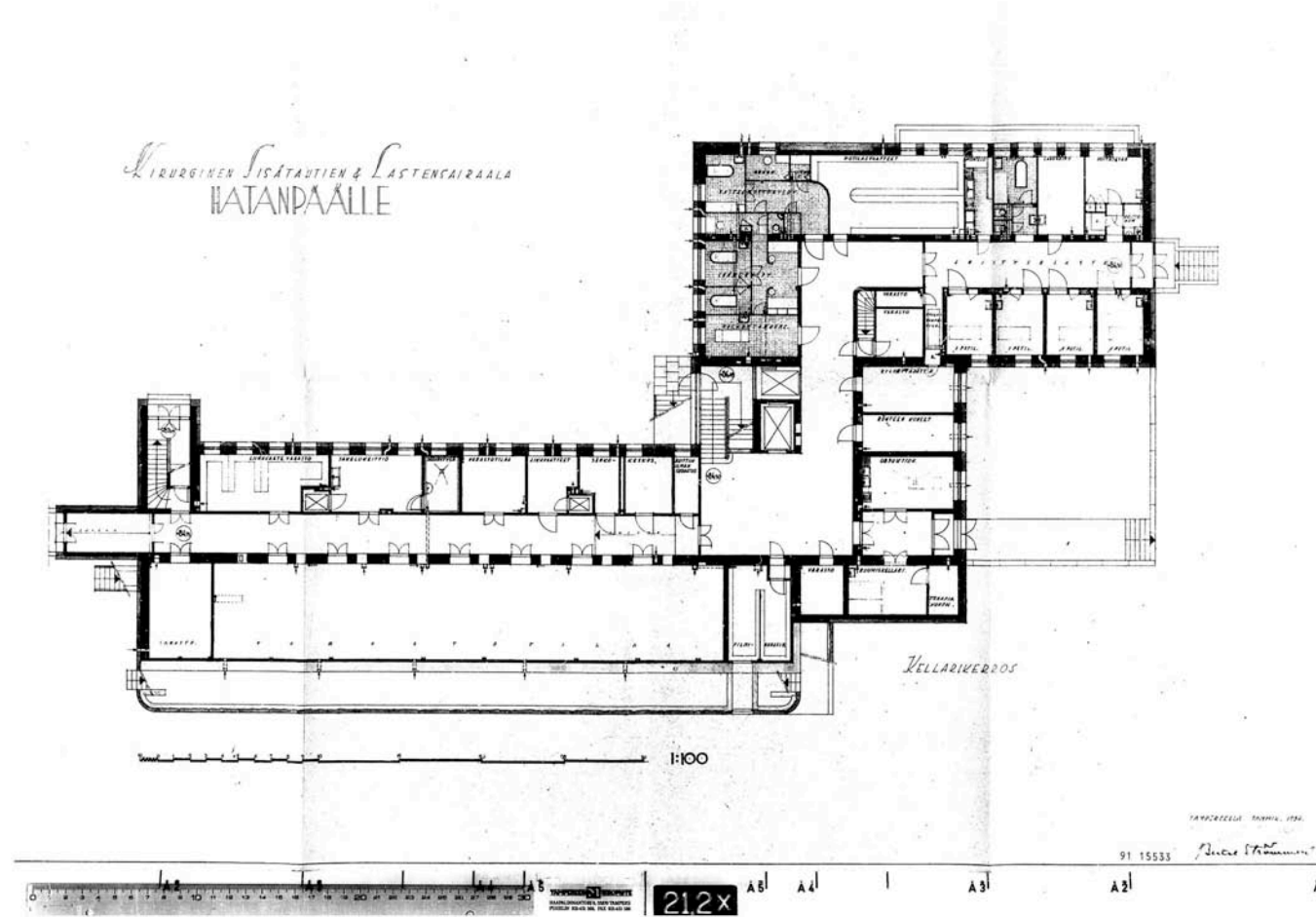
Kaiteet ovat suorat, toisin kuin asuntolarakennuksen päätyparvekkeissa, joissa on neljä kulmistaan kaartuvaa vaakajohdetta. Asuntolarakennuksen läntisellä sivulla sijaitsevien parvekkeiden kaiteet on rapattu. Sairaalan torniosan pohjoisessa julkisivussa on ollut korkea lipputanko.

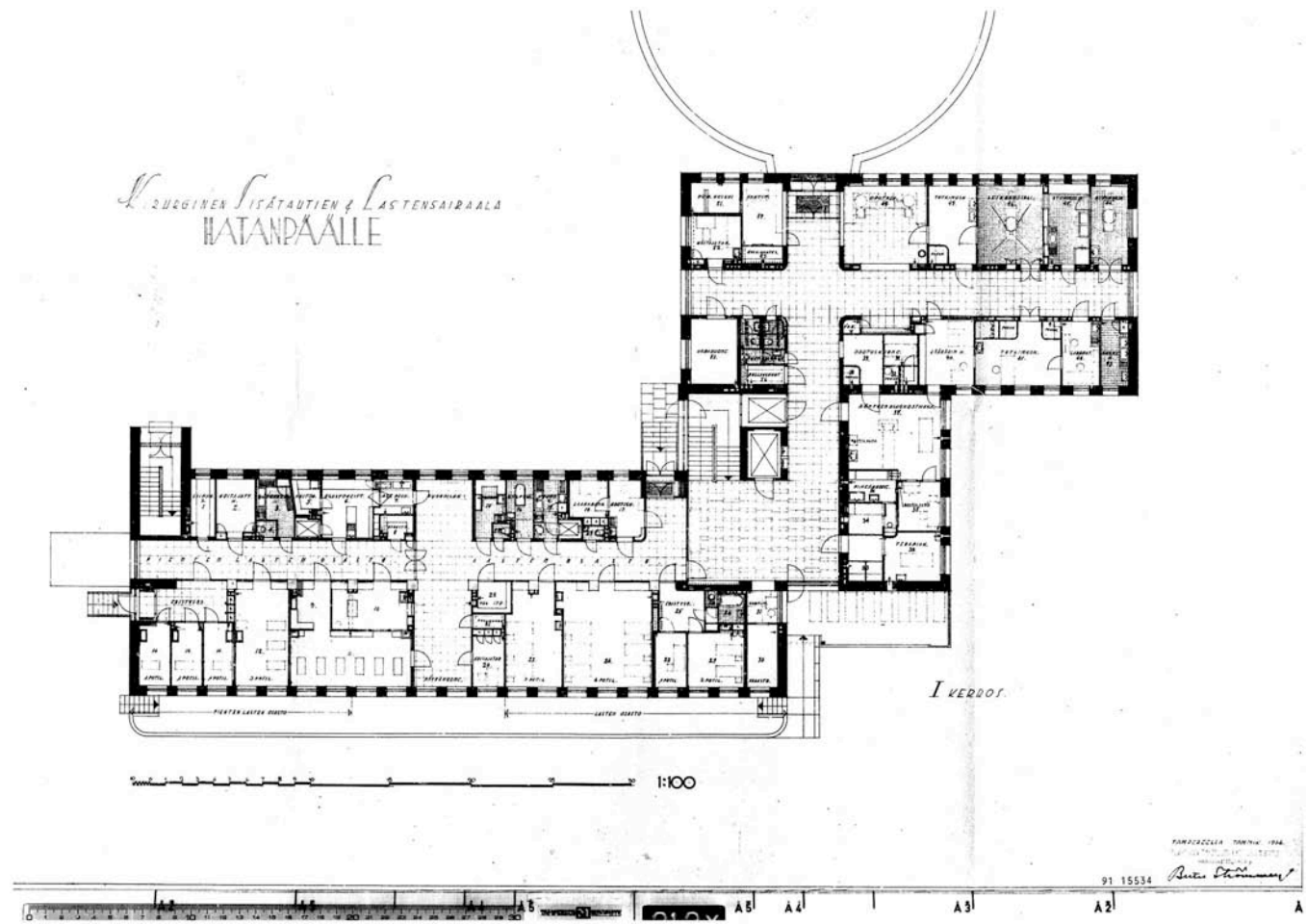
Kuvat 13 ja 14 Ilmakuvat Hatanpäältä 1960-luvulta sekä vuodelta 1998
Vanhemmassa kuvassa alkuperäinen sairaalakokonaisuus ja uudemmassa sairaala moneen kertaan laajennettuna

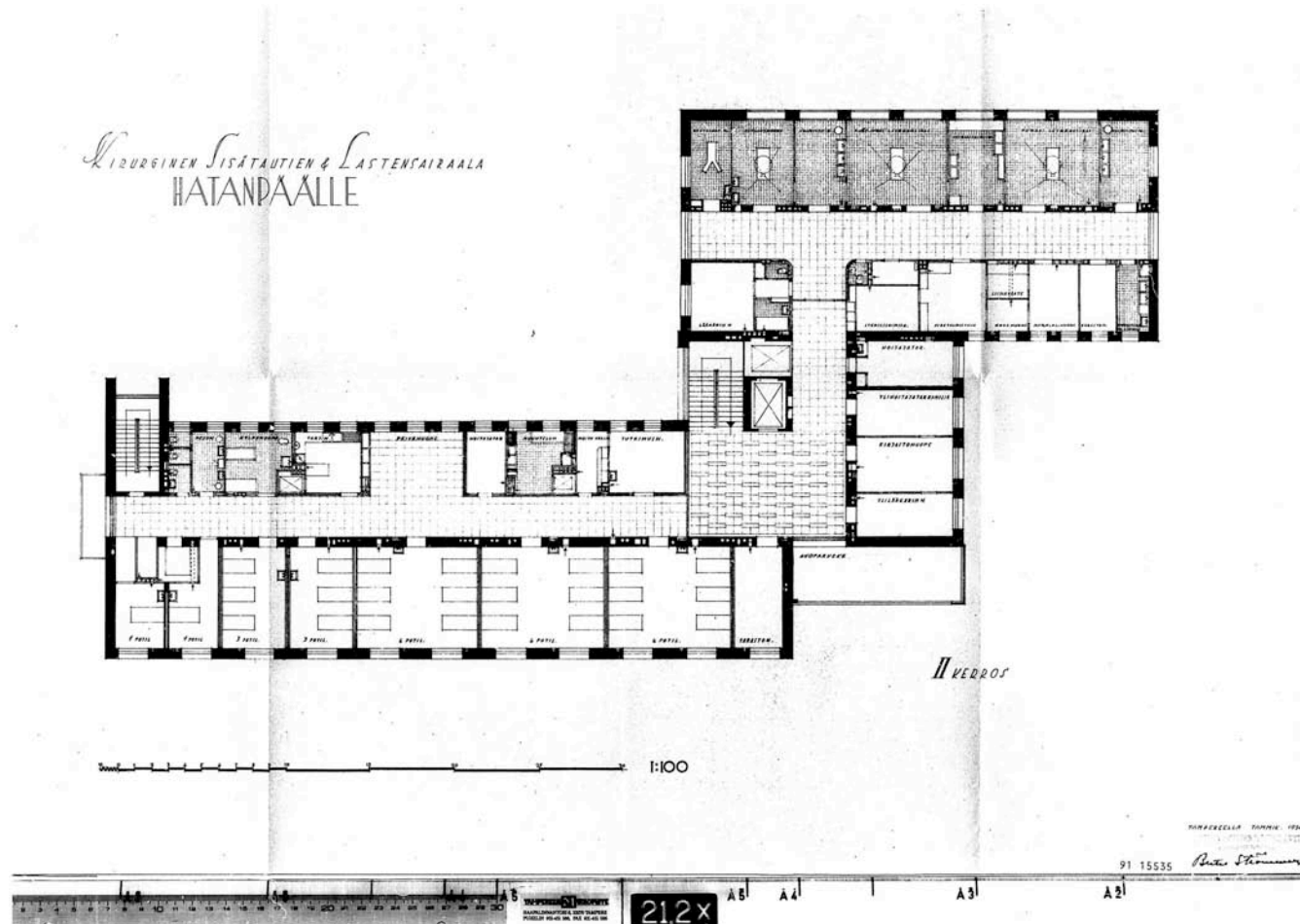
Kuva 15 Pohjapiirustus rakennukset A ja Y alempi kellarikerros v. 1934

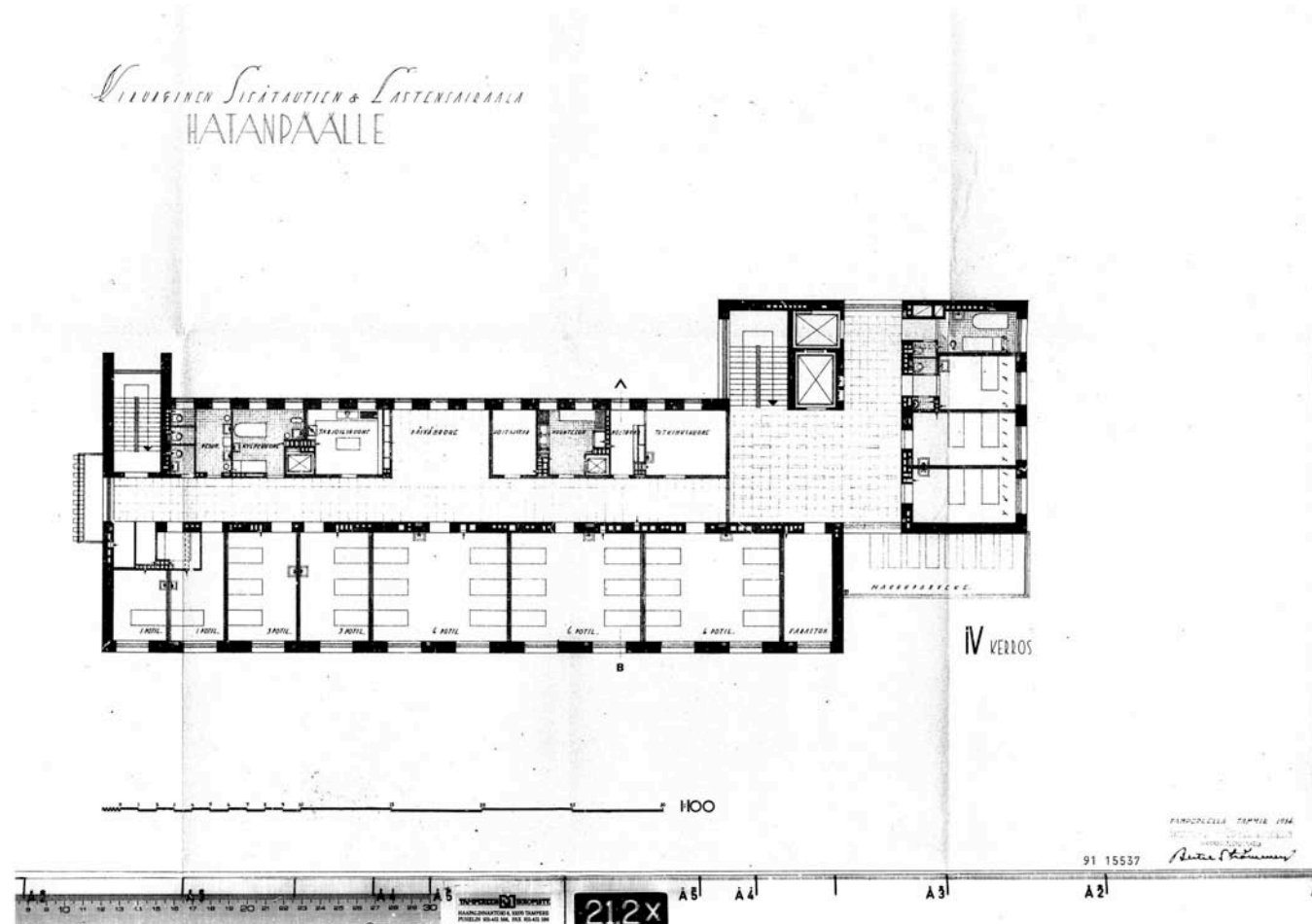
Kuva 16 Pohjapiirustus rakennukset A ja Y kellarikerros v. 1934

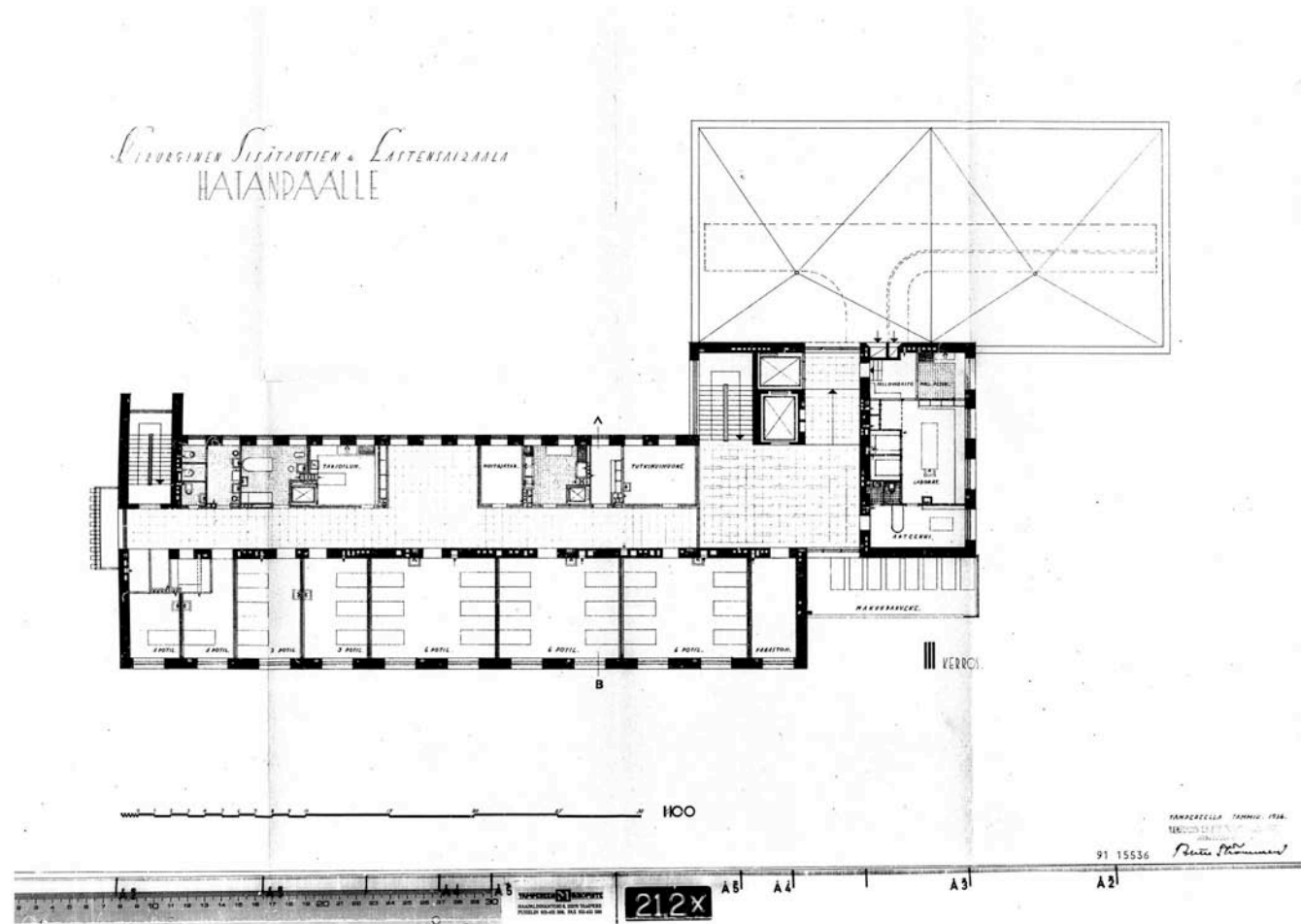
Kuva 17 Pohjapiirustus rakennukset A ja Y 1. kerros v. 1934

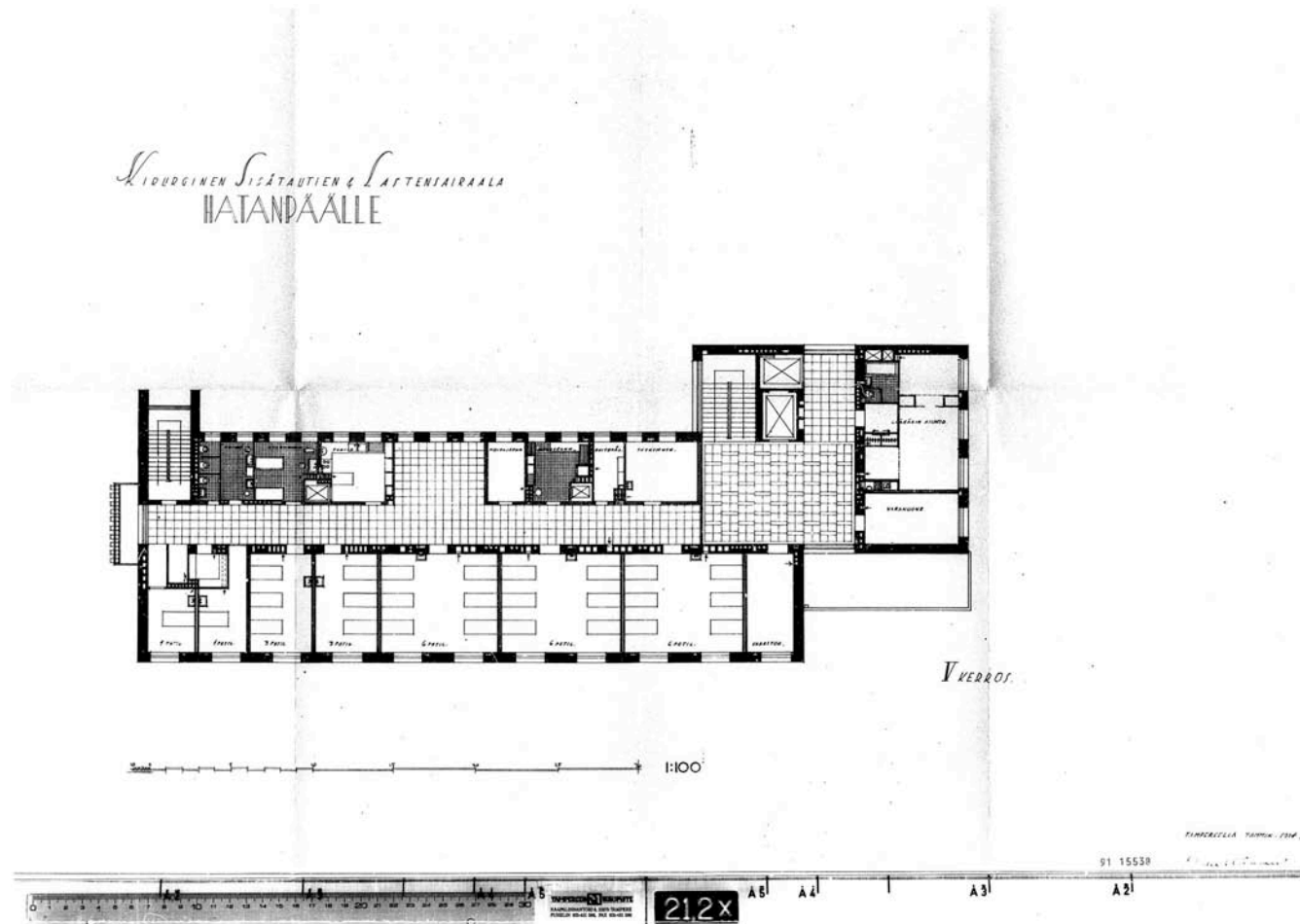
Kuva 18 Pohjapiirustus rakennukset A ja Y 2. kerros v. 1934

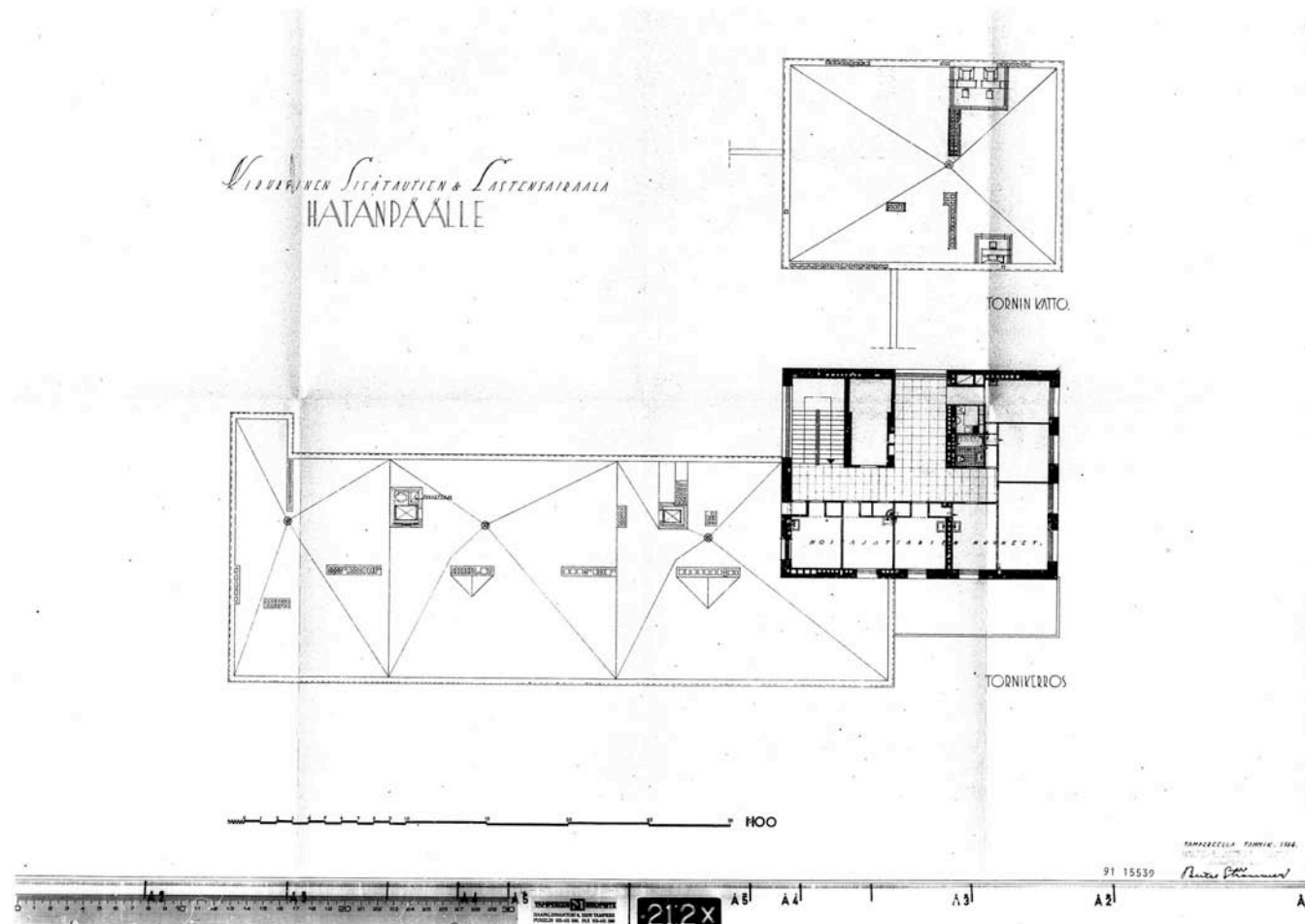
Kuva 19 Pohjapiirustus rakennukset A ja Y 3. kerros v. 1934

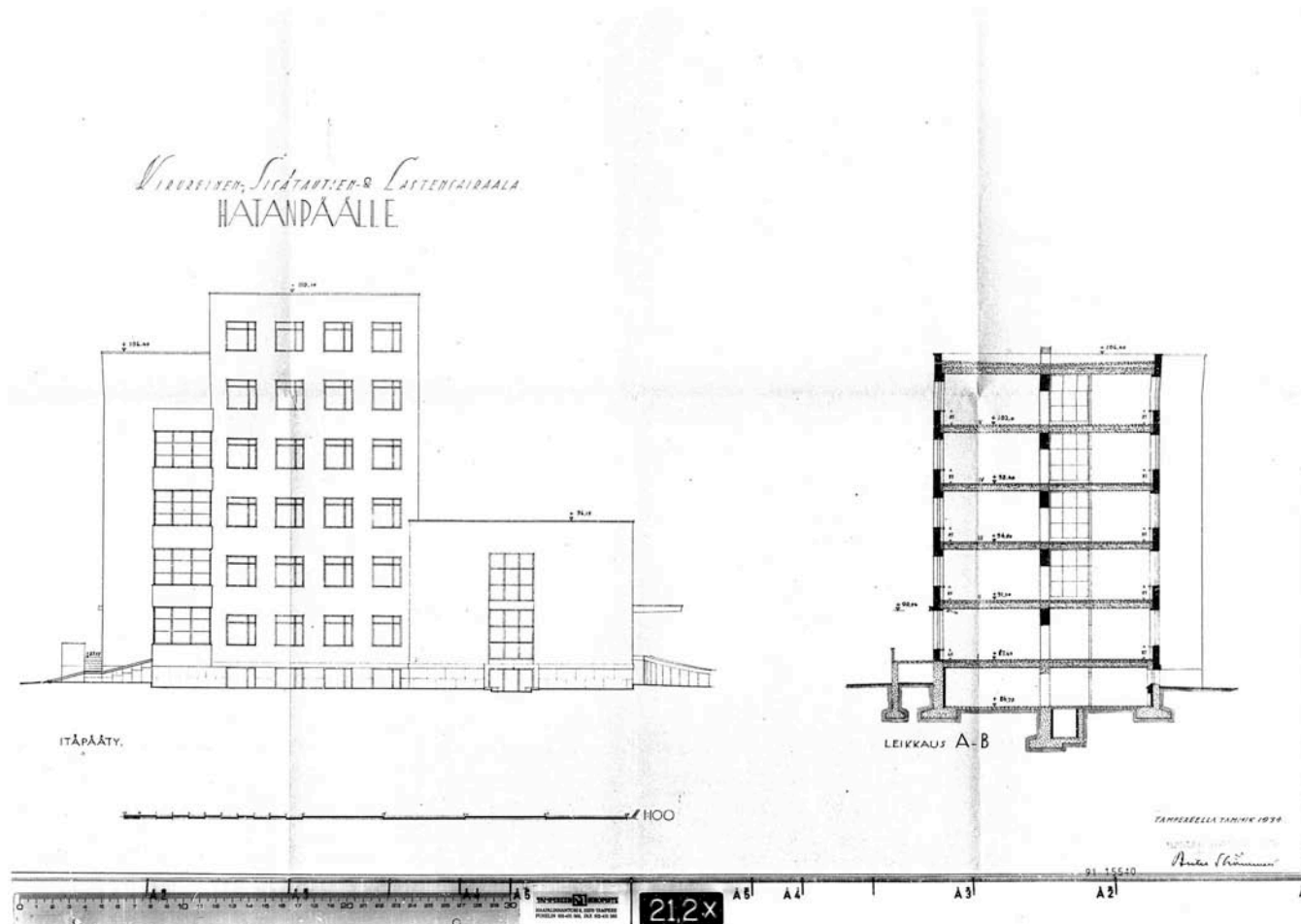
Kuva 20 Pohjapiirustus rakennus A 4. kerros v. 1934

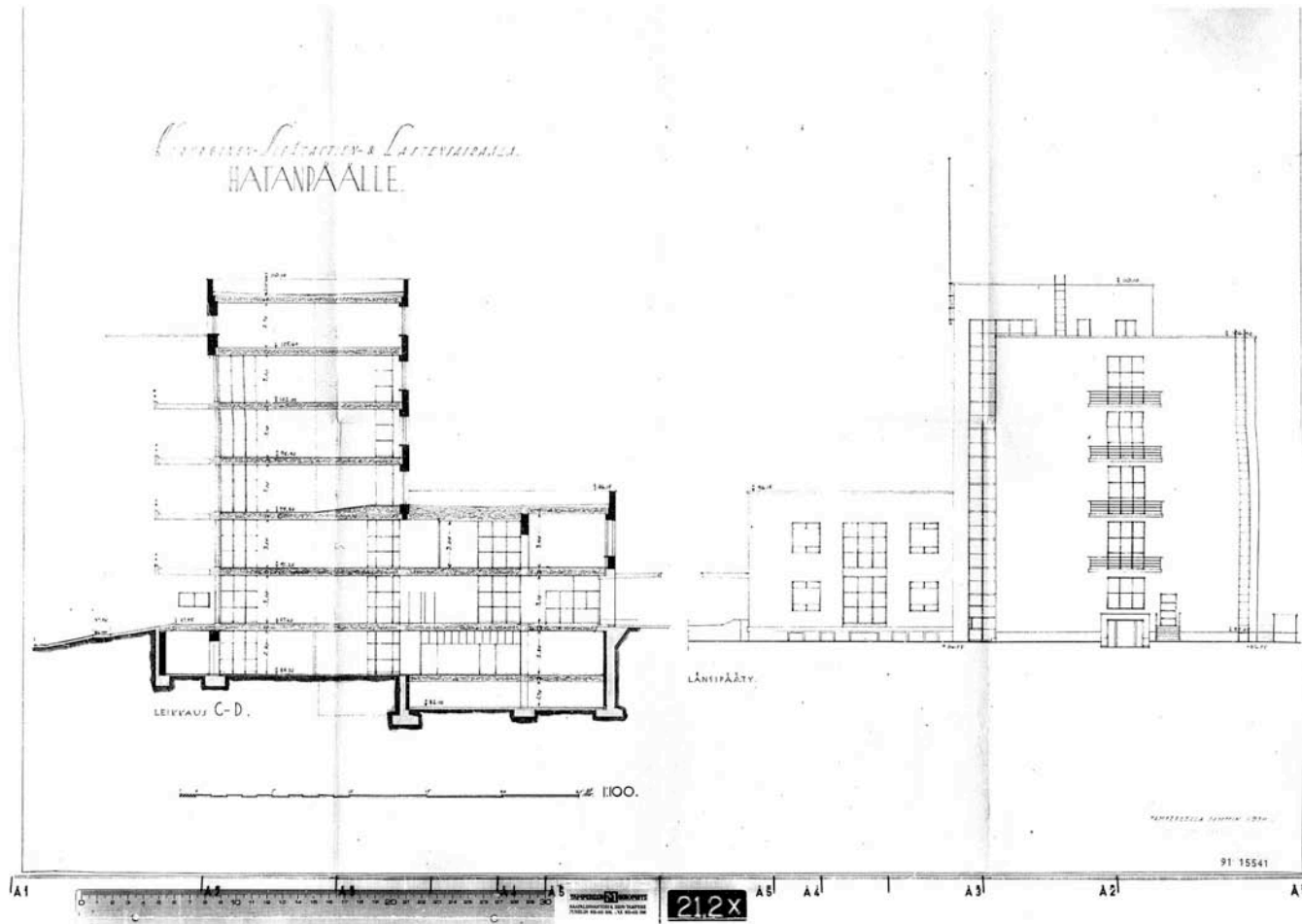
Kuva 21 Pohjapiirustus rakennus A 5. kerros v. 1934

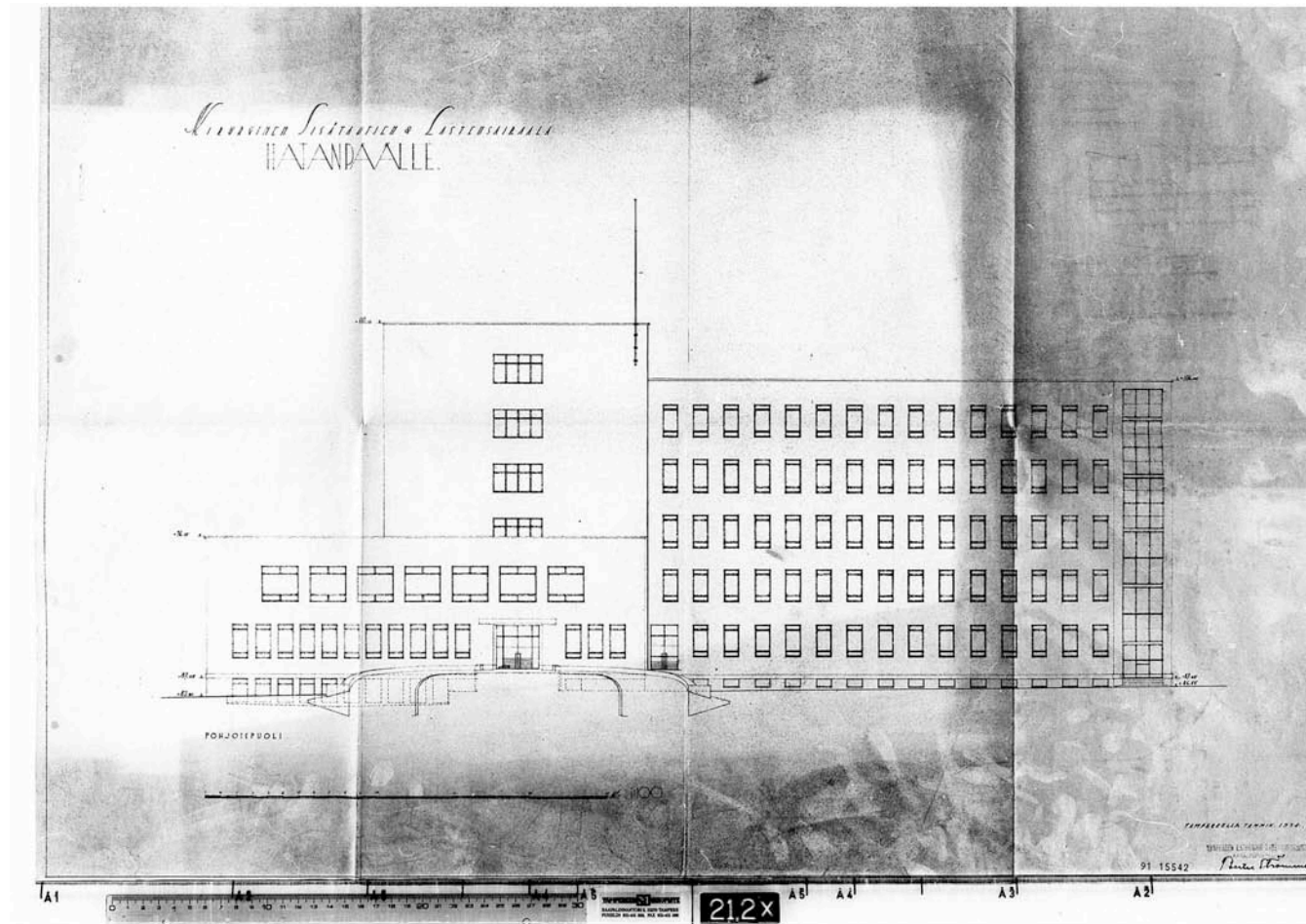
Kuva 22 Pohjapiirustus rakennus A tornikerros v. 1934

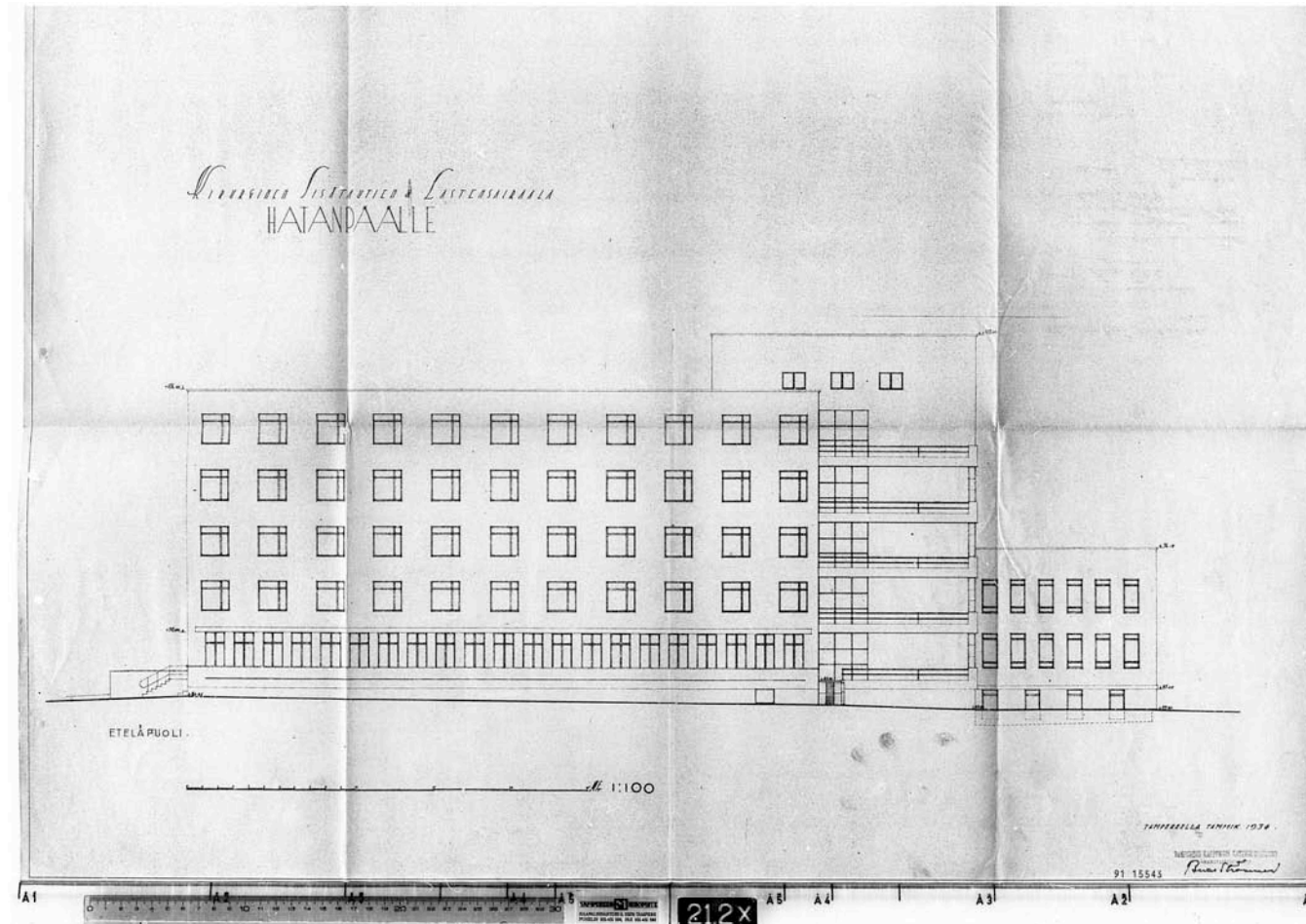
Kuva 23 Julkisivu itään ja leikkaus A-B v. 1934

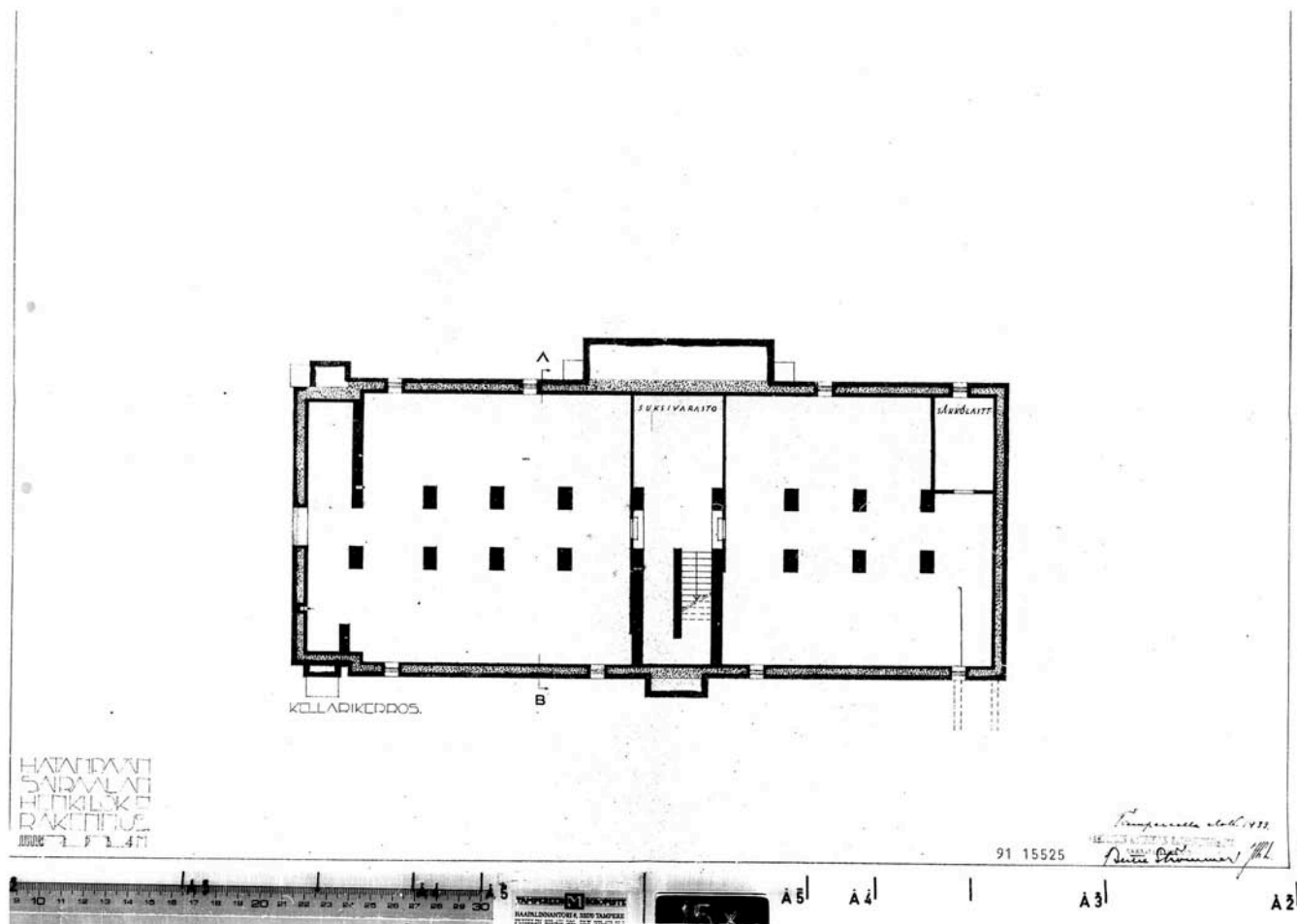
Kuva 24 Julkisivu länteen ja leikkaus C-D v. 1934

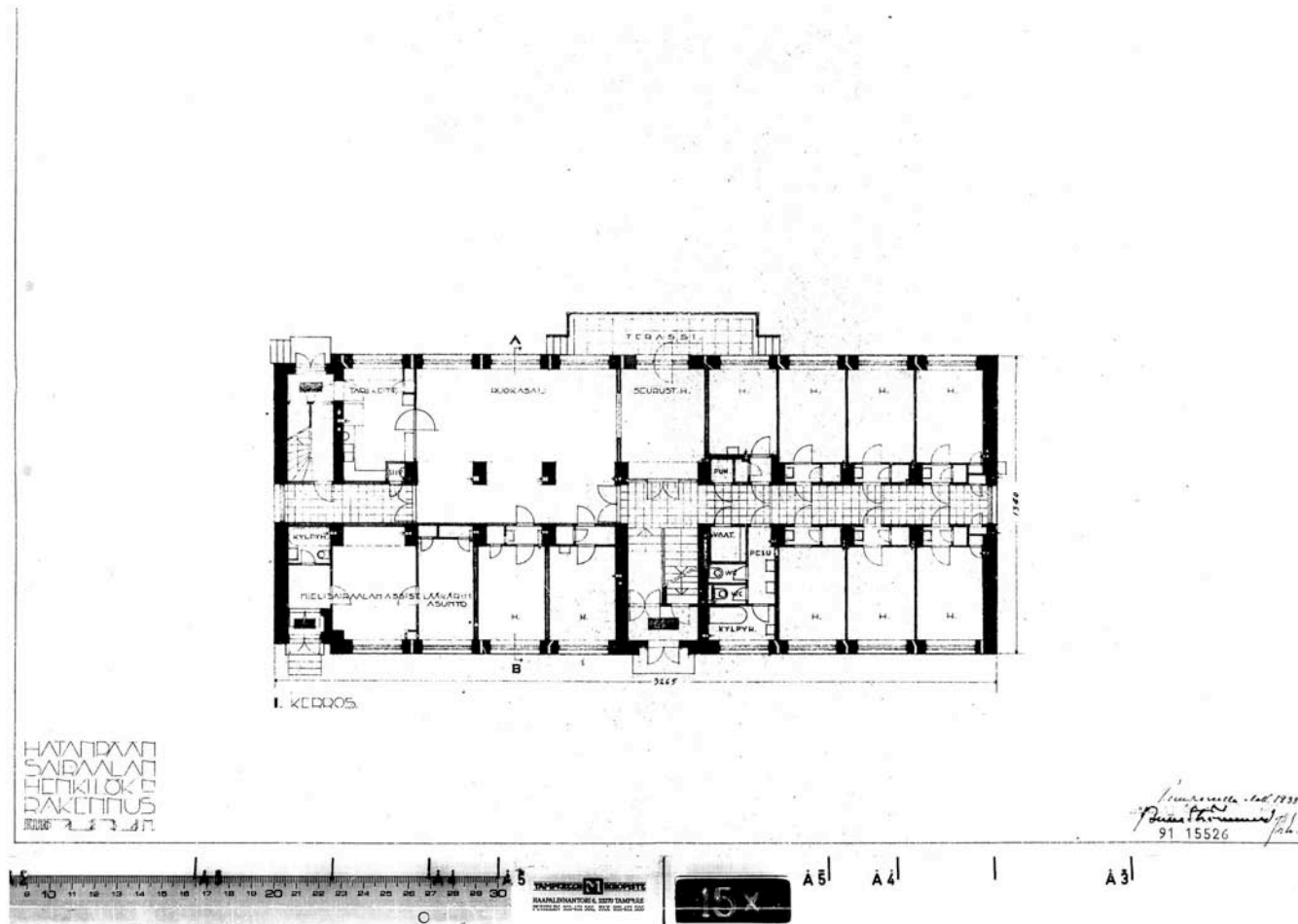
Kuva 25 Julkisivu pohjoiseen v. 1934

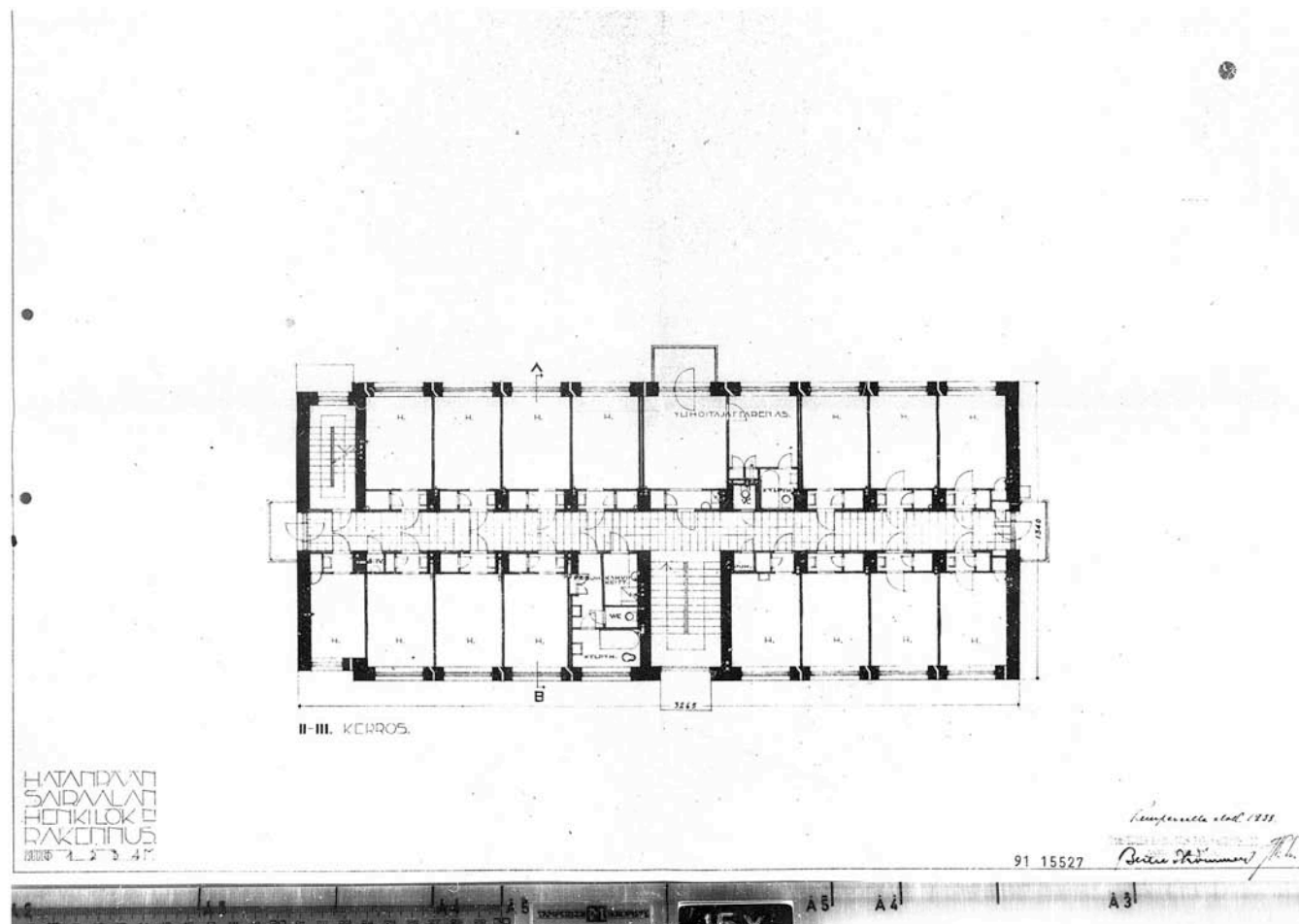
Kuva 26 Julkisivu etelään v. 1934

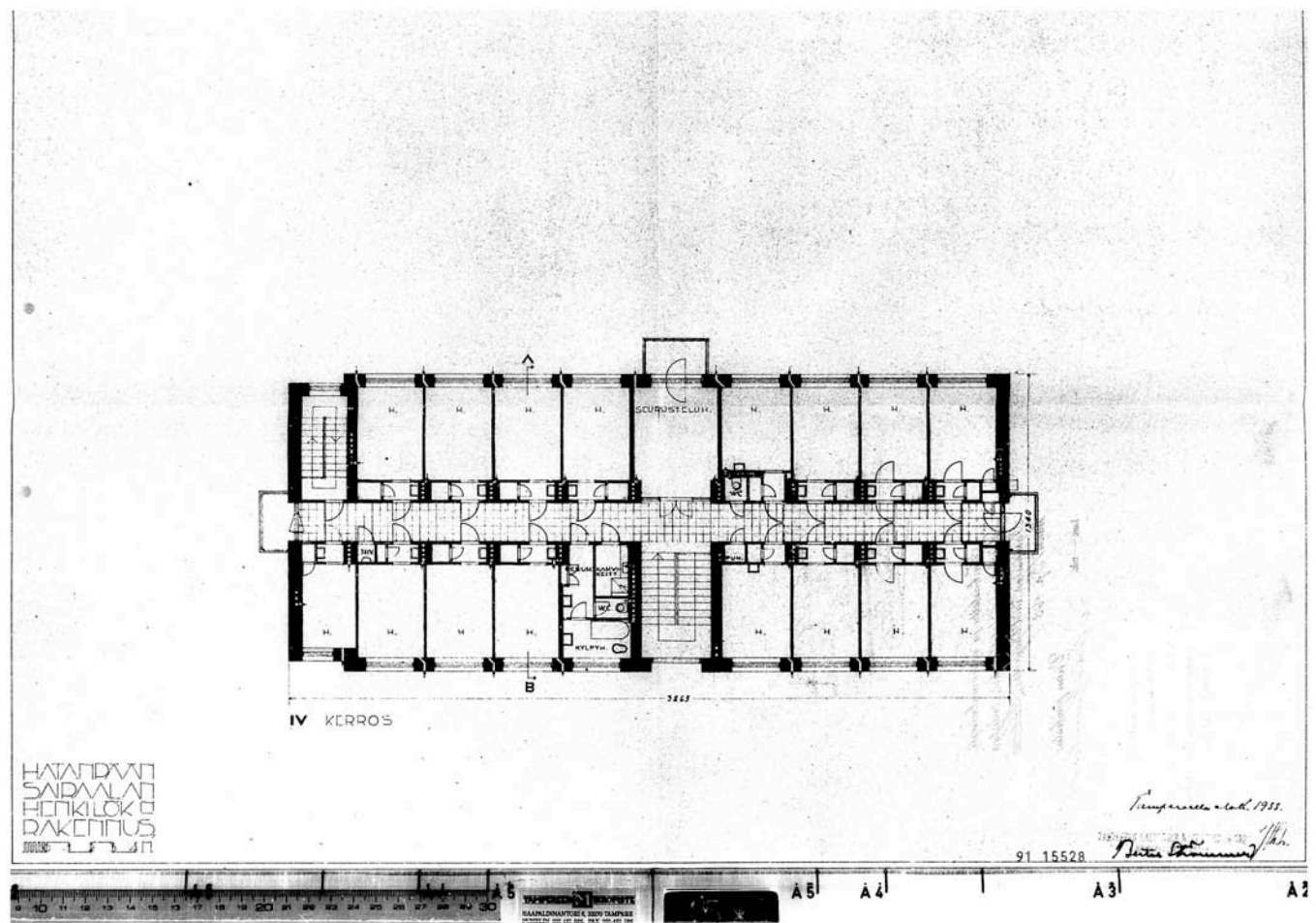
Kuva 27 Asuntolarakennus pohjapiirustus kellarikerros v. 1933

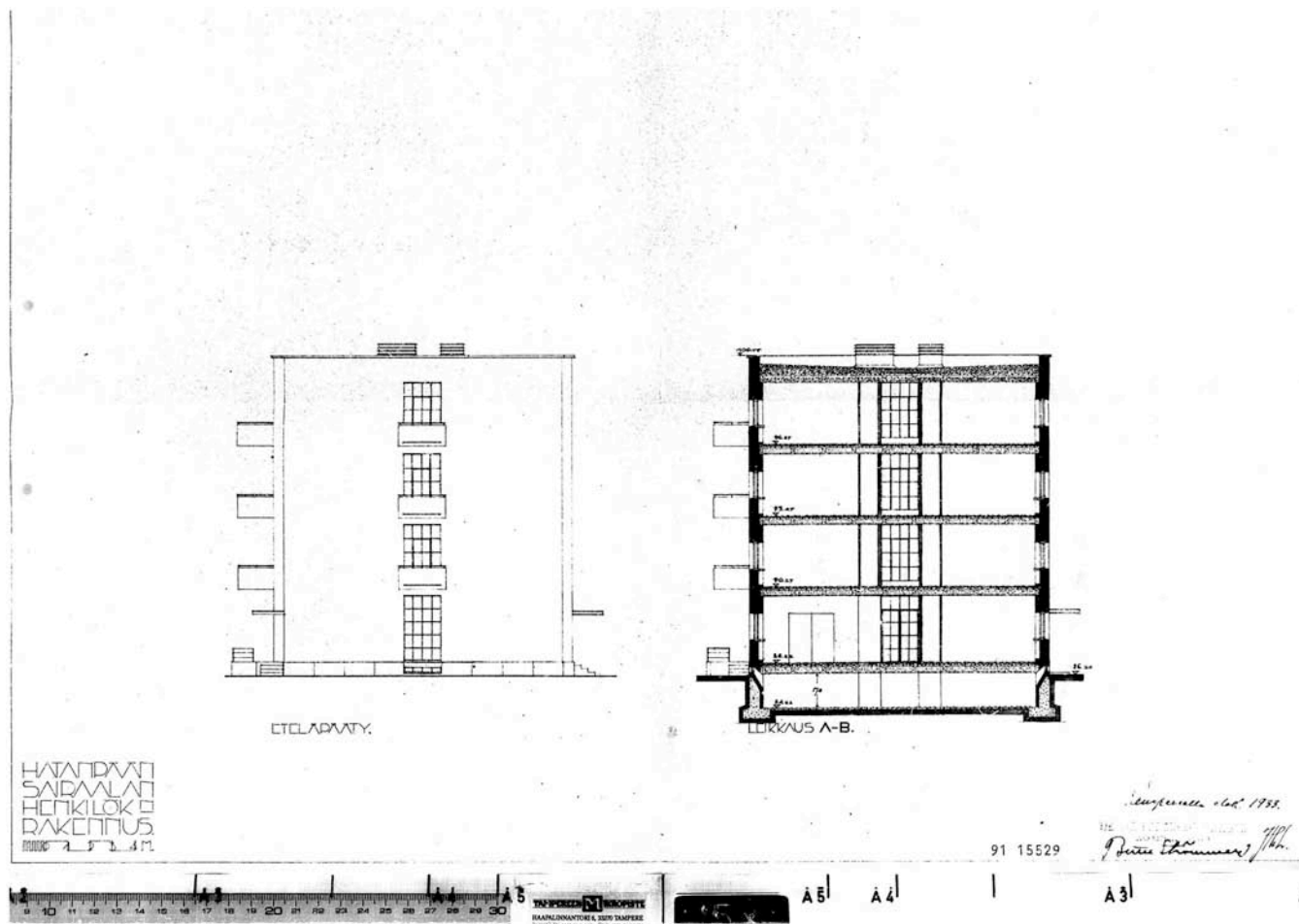
Kuva 28 Asuntolarakennus pohjapiirustus 1. kerros v. 1933

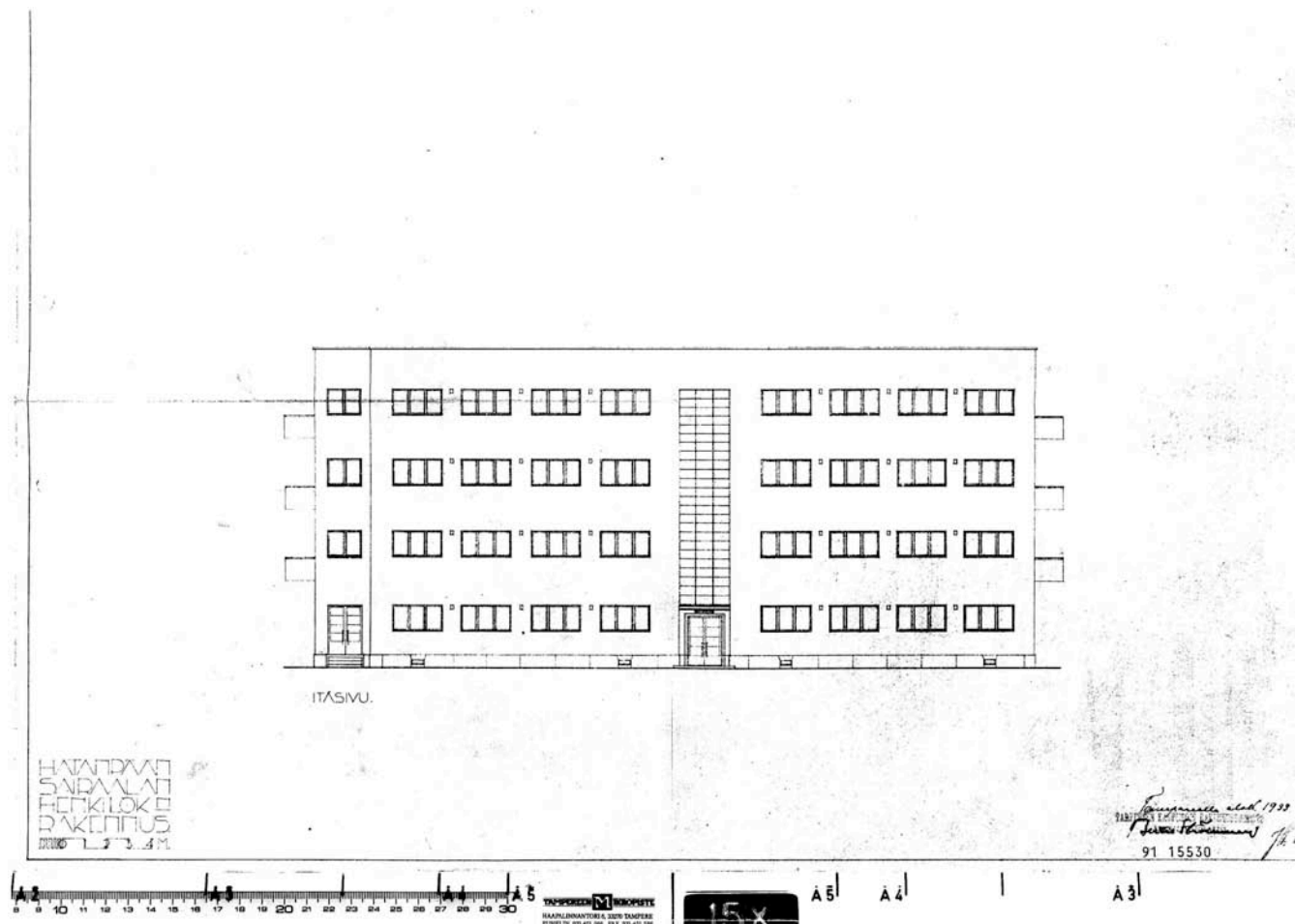
Kuva 29 Asuntolarakennus pohjapiirustus 2.-3. kerros v. 1933

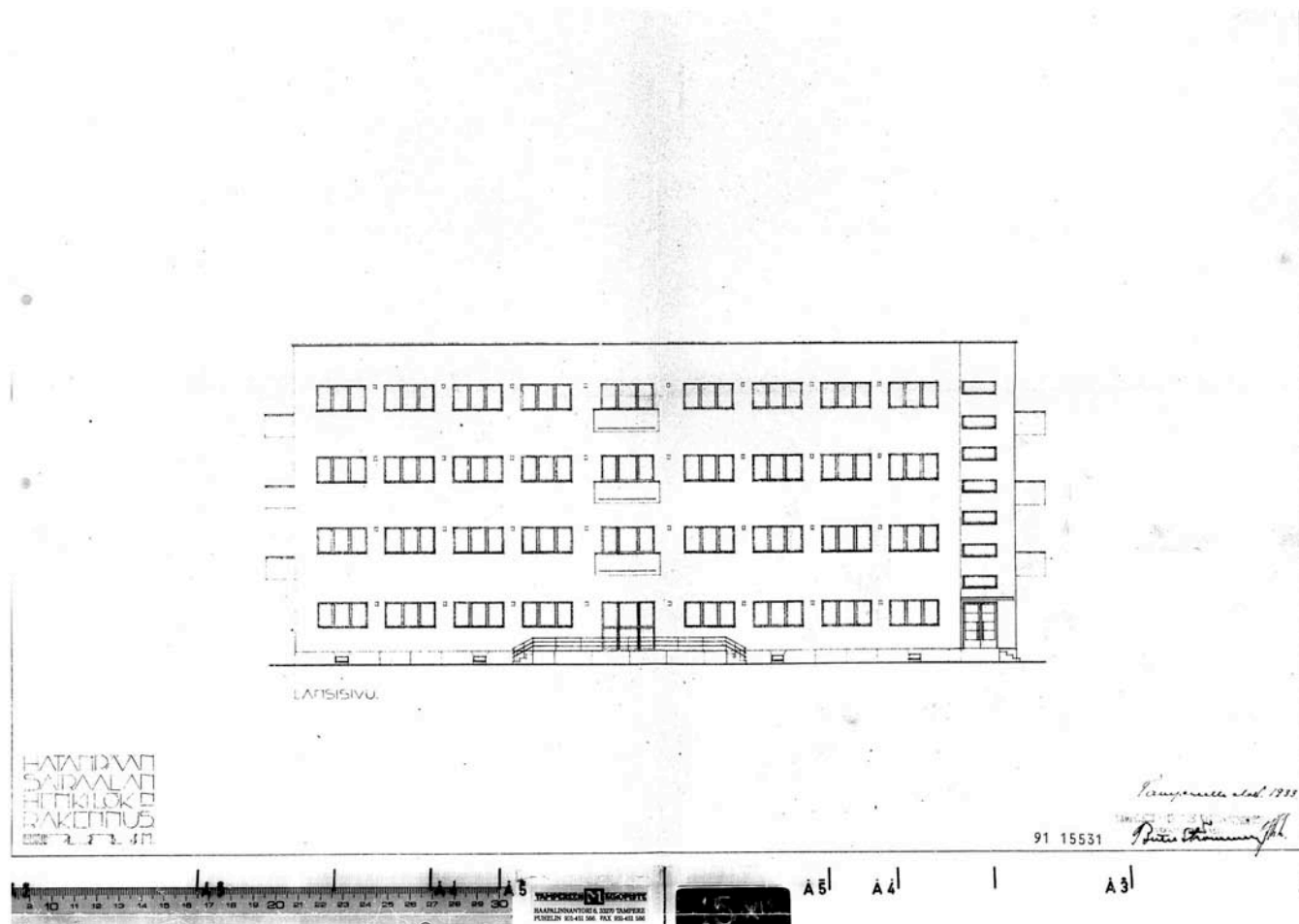
Kuva 30 Asuntolarakennus pohjapiirustus 4. kerros v. 1933

Kuva 31 Asuntolarakennus julkisivu etelään ja leikkaus A-B v. 1933

Kuva 32 Asuntolarakennus julkisivu itään v. 1933

Kuva 33 Asuntolarakennus julkisivu länteen v. 1933

5. Rakennuksen muutosvaiheet

Sairaalan keskeiset muutokset

Hatanpään kantasairaalan rakennuskokonaisuus säilyi yli 40 vuotta alkuperäisenä ilman laajennuksia, mutta viimeisen 40 vuoden aikana sitä on laajennettu useaan otteeseen niin, että alkuperäinen Bertel Strömmerin suunnittelema rakennuskokonaisuus on enää pieni osa sairaalakompleksia. Osa laajennuksista liittyy alkuperäiseen rakennusmassaan niin, että erimerkiksi parvekkeita ja ikkunoita on hävinnyt. Laajennukset on toteutettu käyttäen kahdenlaista periaatetta: toisaalta osa laajennuksista on pyritty mukauttamaan vanhaan tyyliin, ja niissä on käytetty esimerkiksi samanlaista ikkunajakoa sekä samoja pintamateriaaleja. Toisaalta on myös tehty moderneja lasipintaisia laajennusosia, jotka selkeästi eroavat vanhasta rakennuskannasta. Tässä on kuvattu alkuperäisiin sairaalarakennuksiin tehdyt keskeisimmät muutostyöt sekä käyty lyhyesti läpi sairaalaan tehdyt laajennukset.

1933-34

Ensimmäisessä vaiheessa rakennettiin kirurginen, sisätautien ja lastensairaala sekä henkilökunnan asuntolarakennus. Rakentamisen aikaisena muutoksena vaihdettiin laboratorion ja apteekin paikkaa sairaalarakennuksen kolmannessa kerroksessa ja poistettiin pullovarasto. Tilakeskuksen arkiston muutospiirustukset on päivätty kesäkuulle 1934.

1944 muutoksia sairaalan kellarikerroksessa

- suuri varastotila muutettiin väestönsuojaksi

1947 muutoksia sairaalan viidennen kerroksen lääkärin asunnossa

- muun muassa väliseinämuutoksia ja muutoksia keittiötiloissa

1951 röntgenosaston muutostyö ensimmäisessä kerroksessa

- röntgentilaan liittyviä pukuhuoneita suurennettiin
- röntgenhuoneesta poistettiin vesipiste

1962 tilamuutoksia koko sairaalarakennukseen

- kellarikerroksen ruumishuoneeseen johtavaa tietä alennettiin ja kunnostettiin
- kellarikerroksen väestönsuojassa tehtiin muutoksia: sinne muun muassa sijoitettiin käymälä
- neljänteen kerrokseen lisättiin uusi hoitajan toimisto sekä uusi keittiö
- tornikerroksessa olevat asuintilat muutettiin potilas- ja hoitotiloiksi
- katolle rakennettiin hissikonehuoneet

1973 tilamuutoksia kellarikerroksissa

- laboratorion ja pukuhuoneen rakentaminen sairaalan kellariin
- akku- ja relehuoneiden rakentaminen asuntolarakennuksen kellariin

1976 tilamuutoksia asuntolarakennuksessa

- ensimmäisen kerroksen asuinhuoneiden muuttaminen psykiatrisen sairaalan kansliatiloiksi
- toisen kerroksen tilojen muuttaminen kaupunginsairaalan taloustoimistotiloiksi
- kolmannessa kerroksessa väliseinämuutoksia, asuinhuoneiden muuttaminen terveysviraston tiloiksi
- neljännessä kerroksessa noin puolet asuinhuoneista muutettiin terveysviraston tiloiksi
- asuntolan käsiarkisto ja arkisto muutettiin varastoiksi
- 2.-4. kerrokseen lisättiin parvekkeilta palotikkaille johtavat siirtymätangot rakennuksen pohjoiselle sivulle

1977 laajennus sairaalan itäpuolelle

1979 laajennus sairaalarakennuksen länsipuolelle, uusi terveysasema, C-, D- ja E-osat

1981 tilamuutoksia sairaalarakennuksessa

- torniosaan sosiaalityötiloja, varastoja sekä leikkaussaleja
- uusia pesutiloja rakennuksen länsipäätyyn
- uusia sähkö- ja hormitiloja
- hallintotiloja viidenteen kerrokseen
- välinehuoltotilat sekä lääkehuolto ensimmäiseen kerrokseen

1982 laajennussiipi Hatanpään puistokujan puolelle, B-siipi

- potilasosastoja, ortopedinen leikkausali ja heräämö, teknisiä tiloja

1985 tilamuutoksia tornikerroksessa (tilakeskuksen arkistossa piirustuksia muutoksista myös v. 1981)

- uusi iv-konehuone tornikerrokseen matalamman osan katolle
- hoitajattarien huoneista kirjastotiloja

1985 julkisivumuutoksia

- seinät jalolaastia, parvekkeisiin kestopinnoite, pellitykset muovipinnoitettua peltiä

1985 kaksi laajennussiipeä Hatanpään puistokujan puolelle, B- ja F-osat

1989 huoltotunneli A-osan länsipäädystä puistosairaalaan

1994 pihajärjestelymuutos sairaala-alueella

- 62 uutta autopaikkaa

2000 laajennussiipi sairaalarakennuksen pohjoispuolelle, H-osa

2009 muutoksia sairaalan A-siipeen

- Sairaalan A-siiven saneeraus ja 5. kerroksen rakentaminen täysimittaiseksi osastoksi

- uuden yhdyskäytävän rakentaminen A-siiven länsipäästä T-rakennukseen

- uuden väestönsuojan rakentaminen

2010 sairaalan T-rakennuksen perusparannus

- uuden iv-konehuoneen ja jätekatoksen rakentaminen

2012 asuntolarakennuksen muutostyöt

- uusi iv-konehuone, märkätiloja ja tilamuutoksia

- kate uusitaan, paloturvallisuutta ja rakenteita korjataan

- toimistorakennuksen käyttötarkoituksen muutos

2014 laajennusosa H- ja A-osien väliin

Kuva 34 Kantasairaalan rakennusten ajoituskaavio

6. Rakennuksen nykytila valokuvin

Rakennuksen julkisivut ja ulkotilat

Kantasairaalan rakennuksia ja sairaala-alueetta on laajennettu voimakkaasti vuosien aikana, mikä on ollut toiminnassa olevalle sairaalalle väistämätön kehitys. Vanhojen rakennusten käyttöominaisuuksia on myös pyritty parantamaan aina kunkin aikakauden hoitokäytäntöjen ja -teknologian vaatimusten mukaisesti. Tämä on johtanut siihen, että sekä alueen että kantasairaalan alkuperäisten rakennusten piirteet ovat muuttuneet voimakkaasti. Alkuperäisyyden säilyttäminen on jäänyt toiminnallisten ja teknisten muutosvaatimusten varjoon. T-, A- ja Y-rakennukset hallitsivat aina 1970-luvulle asti aluetta ja ne muodostivat käytännössä sairaala-alueen kaupunkikuvallisen identiteetin. 1970-luvulta alkaen voimakkaan laajentamisen kautta alkuperäiset A- ja Y-osat ovat lähes kadonneet laajennusten sisään. Vain T-osan asuntolan tunnistaa vielä itsenäisenä rakennuksenaan.

Sairaalan piha-alueet ovat muuttuneet täydennysrakentamisen mukana eikä alkuperäistä ulkotilojen jaottelua ole enää jäljellä. T-rakennuksen länsipuolen piha-alue on välttynyt lisärakentamiselta ja se rajautuu Idmanin huvilalle johtavan puukujan varteen kuten sairaalan ensimmäisessä rakennusvaiheessa. Piha-alue on kuitenkin muuntunut puistomaisesta pihasta pysäköinnin ja huollon

tarpeisiin. Liikenne- ja pysäköintialueet ovat muokkautuneet laajentamisen mukana kuten alueelle johtava katuverkostokin. Sairaalan pääsisäänkäynnin alue on jäänyt vähin erin laajennusten alle ja sisäänkäynti on siirretty alkuperäisestä kantasairaalan rakennuksesta laajennusosien puolelle.

Rakennusten julkisivut ovat muuttuneet voimakkaasti laajentamisen ja materiaali- sekä sävyvalintojen kautta. Muutosaste on A- ja Y-osilla suurin ja T-osalla hieman vähäisempi. A- ja Y-osia on laajennettu sekä rakennusrungon osalta että liittämällä niihin uusia siipiä. Säilyneisyyden kannalta merkittävin on asuntolan kokonaishahmon ja aukotuksen säilyminen sekä A-osan rakennusrungon säilyminen alkuperäisissä mittasuhteissaan. Nämä ovatkin erotettavissa kokonaiskuvassa selkeimmin ensimmäisestä rakennusvaiheesta. Y-osan alkuperäiset julkisivut ovat lähes kadonneet laajennusten sisään. Molempien osien näkyviin jääneiden alueiden ikkuna-aukotus ja mittasuhteet ovat kuitenkin säilyneet alkuperäisen kaltaisina kaikkia puitejakoja lukuunottamatta. Rakennusten ikkunat on uusittu jälkeinpäin ja alkuperäisten piirustusten mukaisia jakoja on muutettu jonkin verran kaikissa rakennuksissa. Kaikkien osien uudet ikkunaprofiilit ovat moderneja metalliprofiileja ja lasituksessa on käytetty osin

peilaavaa aurinkosuojalasia. Vanhojen porrashuoneiden ja Y-osan päädyn pystysuuntaiset tammi-ikkunanauhat ovat joko kadonneet tai ne on modernisoitu materiaali- ja lasiratkaisuilla. Vanhoja ulko-ovia ei ole säilynyt.

Julkisivujen materiaalikirjo on lisääntynyt ja rakennusten rapauspinta on uusittu tummanharmaaksi funktionalismille hieman vieraaseen sävyyn. Julkisivujen pinta on kadottanut elävyytensä. Kokonaisuudesta syntyy mielikuva, että rakennuksia on haluttu modernisoida ulkonäön suhteen. Ikkunoiden uusiminen on johtanut myös niiden materiaalien uusitumiseen ja peilaavan lasin käyttö on muuttanut rakennusten luonnetta etäämmäksi alkuperäisestä arkkitehtuurista. Ikkunoiden aukotuksen lisäksi ulkopuolen rakennusosista parhaiten säilyneitä ovat T-rakennuksen parvekkeet kaiteineen. Alkuperäisistä yksityiskohdista on säilynyt mm. vanhoja ulkoseinäsäleikköjä, A-osan puretun portaan ulkoaskelmat ja graniittisokkeli sekä porrashuoneen pystysuuntaiset seinäulokkeet ovat säilyneet. A-osan ensimmäisen kerroksen eteläisivulla sijaitsevasta julkisivun mittaisesta ulkoterrassista on säilynyt rapattu funkiskaide. A-osan eteläisivun ulkoiluparvekkeet ovat kadonneet julkisivuilta. Parvekkeet ovat käytännössä raken-

teellisesti olemassa, mutta ne ovat nykyisin modernin lasijulkisivun takana.

Rakennusten vesikatoille on rakennettu uusia ilmanvaihtokonehuoneita eri vaiheissa. Näiden sovittaminen kokonaisuuteen ei ole ollut erityisen alisteista vaan niitä on jopa korostettu visuaalisesti voimakkailla pintarakenteilla. Kaukomaisemassa A-osan torni on edelleen jossain määrin hahmotettavissa, mutta A- ja Y-osat ovat kadottaneet merkitystään nykysairaalan kokonaishahmossa ja katoavat osin laajennusten sisään. T-osan pystyy hahmottamaan edelleen itsenäisenä asuntolarakennuksena, vaikka siihen liittyy kiinteästi koko rakennuksen korkeinen peililasitettu yhdyskäytävä.

Kuvat 35-41

Yläriivi: A-osa pohjoiseen ja T-osa. T-osan länsisivu. T- ja A-osa länteen sekä yhdyskäytävä.

Alarivi: T-osan säilyneet funkisparvekkeet. T-osan porrashuoneen nauhaikkuna. Y- ja A-osa pohjoiseen. A-osa pohjoiseen ja yhdyskäytävä itään.

Kuvat 42-47

Yläriivi: Yhdyskäytävä itään ja A-osa etelään. A-osan eteläsiivu ja säilynyt funkiskaide. A-osan alkuperäistä graniittisokkeliä.

Alarivi: A- ja Y-osat etelään. Länsipihan huoltosiipi. A-osa pohjoiseen.

Rakennusten sisätilat

Rakennusten sisätiloissa on tehty useita eri muutoksia. Tilajaon perusrakenne on kuitenkin yleensä säilynyt siten, että huonetiloja jakavat käytävät ovat edelleen olemassa alkuperäisillä paikoillaan rakennusrungossa. Vanhat käytäviin liittyvät päivähuoneet on otettu lisääntyneiden tilantarpeiden käyttöön ja uudet on tehty pienempinä potilassiipien päihin. Tilajaollisesti parhaiten on säilynyt hallintotiloiksi muutettu asuntolarakenne, jossa alkupe-
räinen huonejako on vielä osin hahmotettavissa. Huonetilojen käyttötarkoitus on muuttunut työhuoneiksi ja alkuperäisten asuinhuoneiden pienet eteistilat ovat hävinneet. Niistä on kuitenkin säilynyt käytäviä reunustavat hormirakenteet. Asuntolan ruokalaa keittiöineen ei enää ole.

A-osan potilasosastojen tilarakenne perustuu edelleen jakoon, jossa potilashuoneet on ryhmitelty käytävän eteläsivustalle päivänvalon suuntaan ja toimistot sekä huoltotilat käytävän pohjoispuolelle. Tilojen kokoja, käyttötarkoituksia ja tilajakoa on muutettu kauttaaltaan. Kerrokseen on myös rakennettu uusia märkätiloja, toimenpide- ja tutkimushuoneita. A-osan eteläsivulle on tehty erikoislääkäripoliklinikalle johtava uusi sisäänkäynti katoksineen. Samaan kerrokseen on toteutettu myös sairaalan kappeli. A-osaa on laajennettu jatkamalla rakennusrunkoa itään ja

liittämällä se lasirakenteisen yhdyskäytävän avulla T-osaan. A- ja T-osa on yhdistetty kellarikerroksessa huoltokäytävällä, josta on yhteys myös puistosairaalaan. A-osan toisen alkuperäisen portaan paikalle on tehty työhuoneita, mutta porrashuoneen ulosvedetty osa julkisivussa on säilynyt.

Y-osan ensimmäisen kerroksen pohjoispuolella sijainnut sairaalan vanha pääsisäänkäynti aulatiloinen on kadonnut ja sairaalan sisäänkäynti on siirretty myöhemmän laajentamisen yhteydessä laajennusosaan samalla puolella rakennuksia. Odotusaulan nurkista pyöristetyt seinät ovat edelleen hahmotettavissa nykytilanteessa. Tätä kirjoittaessa kyseinen rakennuksen osa oli käynnissä olevan muutostyön rakennusvaiheessa. Pääporras ja hissikuilu ovat säilyneet, mutta niihin liittyvää aulaa on kaven-
nettu rakentamalla portaiden eteen suuri tekniikkahormi. Portaiden syöksyt ja tasanteet ovat alkuperäiset.

Y-osan matalan siiven 2.kerros on säilynyt leikkaussalikäytössä, mutta tilat ovat kokeneet suuria muutoksia hoitokäytäntöjen ja sairaalateknologian kehittymisen myötä. Torniosan 1.kerroksessa on edelleen tutkimustiloja, mutta kirjasto ja työhuoneet sekä apteekki ja laboratorio, yksityisosasto ja lääkärin asunto ylemmissä kerroksissa on muutettu hoito- ja tutkimus- sekä työtiloiksi. Kaikkien tilojen osalla muutosaste on ollut suuri.

Kaikkien osien kellaritiloja on muutettu. Lähimpänä alkuperäistä tilannetta ovat T-osan kellari, jossa on nykyisin lähinnä teknistä ja varastotilaa sekä A- ja Y-osien 2.kellarikerrokset. Molempien osien 1. kellarikerroksia on muutettu alkuperäiseen verrattuna. Käytötarkoitukset ovat säilyneet pääosin huollon ja varastoinnin tarpeissa, mutta T-osan ruumishuoneet ja kylvetystilat ovat kadonneet.

Rakennusosat ja materiaalit

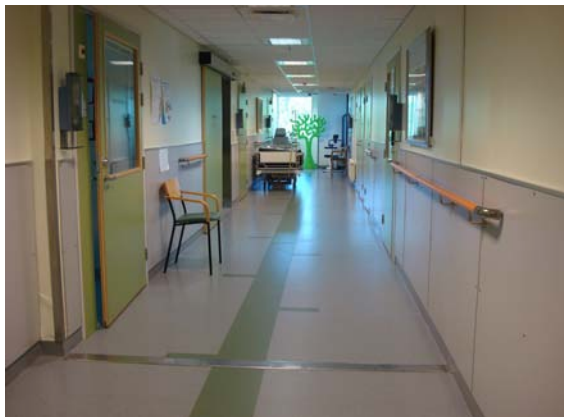
Rakennusten alkuperäisiä materiaaleja ja rakennusosia on säilynyt hyvin vähän. Sairaaloiminnan jatkuvan kehityksen kautta muutostyöt ovat olleet kattavia ja ne on toteutettu materiaalit ja rakennusosat uusien. Rakennusten pääasiallinen lattiapinnoite on nykyisin muovimatto. Alkuperäisiä pintoja löytyy ainoastaan T- ja A-osien vanhoista porrashuoneista. Porrashuoneiden askelmat ja tasanteet ovat alkuperäisiä mosaiikkibetonipintoja. Vanhojen asiakirjojen mukaisia kumimarmori- ja linoleumpintaisia lattioita ei luonnollisesti enää löydy. Pintamateriaalikonaisuus on todennäköisesti uusiutunut useaan kertaan. Seinät ovat olleet rapattuja ja maalattuja, mikä on myös nykytilanne kuivien tilojen seinillä. Märkätiloissa lattiat ovat muovimattopintaisia ja seinät laatoitettuja. Vanhoja märkätilapintoja ei ole säilynyt. Rakennusten

edellisistä kattavista korjauksista on vain vähän aikaa, mistä johtuen pinnat ovat varsin uusia ja hyväkuntoisia.

Rakennusten hissit on uusittu. A-osan pääportaan ja T-osan portaan käsijohteet ja kaiteet ovat alkuperäisiä. Kaikki sisäovet on uusittu lukuunottamatta muutamia kellarin ovia, joista löytyy jopa alkuperäistä heloitusta. T-osan pääportaan yhteydessä on säilynyt osa hissikuilun sisäläsisseinää. Alkuperäisistä sisäläsisseinistä ei ole säilynyt muuta.

Tilat on varustettu avattavilla uudenaikaisilla alakatoilla ja kaikki vanhat rakennusaineiset kanavat on todennäköisesti purettu uutta tekniikkaa asennettaessa. Vanhoja valurautapattereita on käytössä jonkin verran. Kaikki muu talotekniikka, valaisimet, sähköjärjestelmät, LVI-tekniikka jne. on uusittu, osa useampaan kertaan. Uusien taloteknisten järjestelmien kautta tilailme on muuttunut voimakkaasti sillä vanhoja rapattuja kattoja ei juuruikaan ole enää näkyvissä. Tiloista on kadonnut niissä ollut ilmavuus, joka on saatu aikaan tilojen korkeudella ja runsaalla sisäläsisseinien ja lasiovien käytöllä.

Vanhoja kiintokalusteita ei ole säilynyt. Kaikki kiintokalusteet on uusittu aiempien muutosten ja korjaustöiden yhteydessä.

Kuvat 48-54

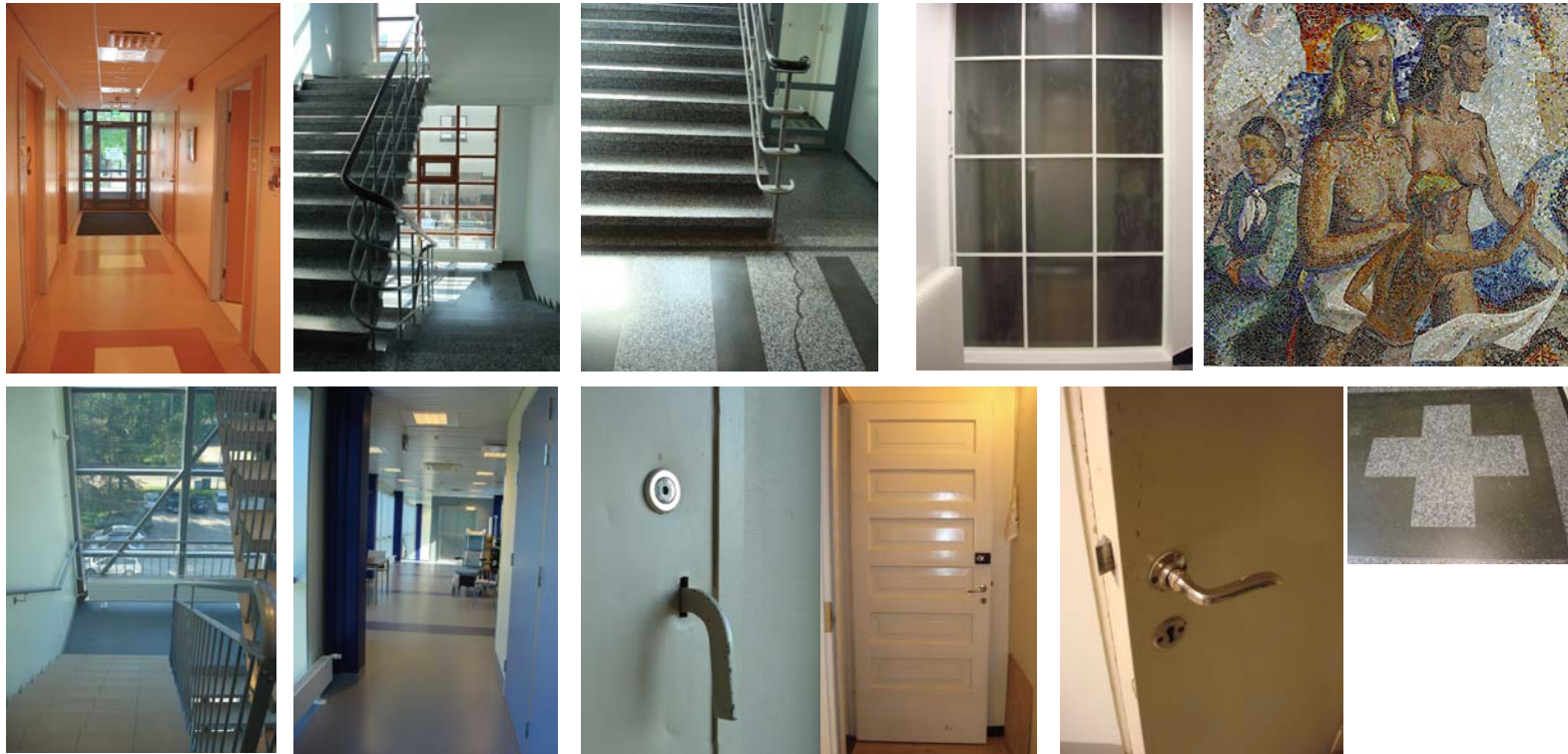
Yläriivi: A-osan potilasosaston käytävä, laajennuksen kohdalla liikuntasauva, alkuperäinen pääporras, A-osan hissi ja tornin käytävää
Alarivi: A-osan potilasosaston laajennusosa, torniosan neuvottelutilassa alkuperäinen ovi, potilasosaston toimisto ja käytävää

Kuvat 55-61

Yläriivi: A-osan potilasosaston päiväsalin, potilashuoneen ja torniosan hissiaula

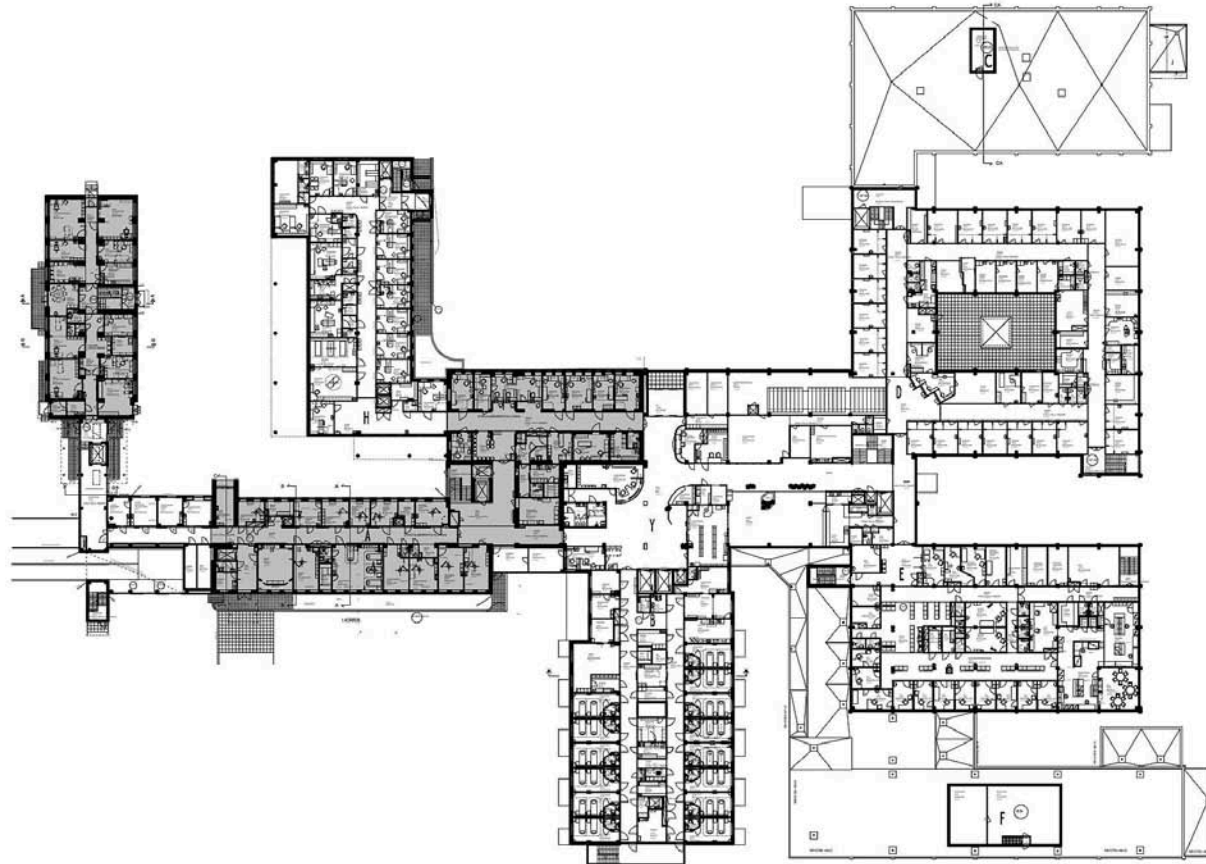
Alariivi: Työhuone A-osan vanhan porrashuoneen paikalla, potilasosaston pesutiloissa ja potilas-wc, asuntolan odotusaula

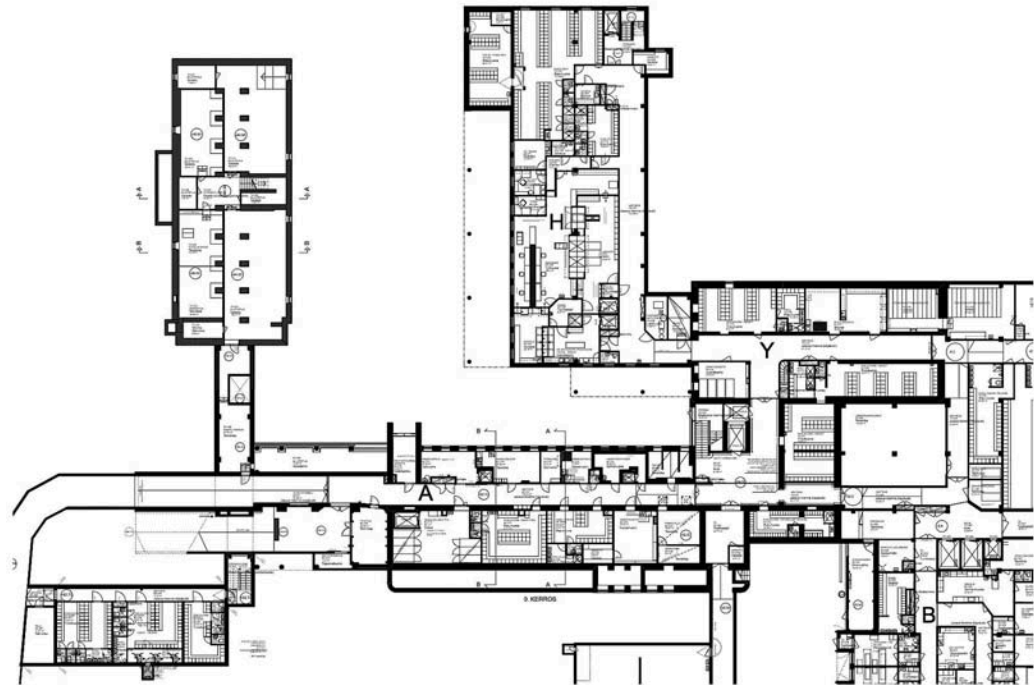
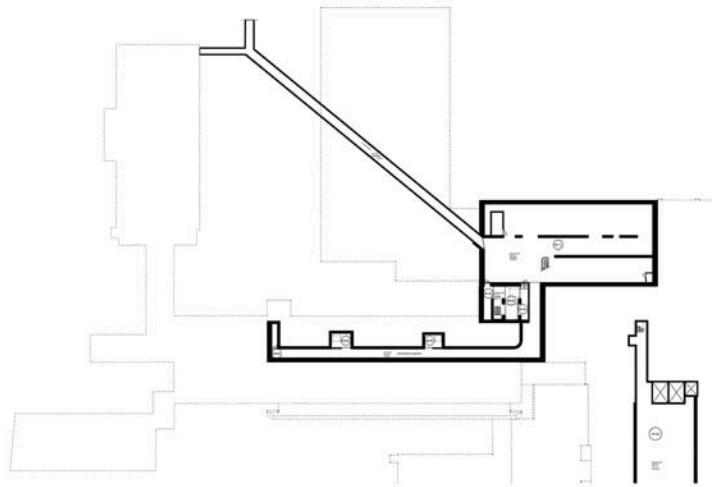
Kuvat 62-72

Yläriivi: T-osan käytävää ja porrashuone, säilyneet portaat ja kaiteet, A-osan hissikuilun sisäikkuna, mosaiikkitaideos pääaulan seinällä "Hyvästijättö" Kalle Lehtomäki 1958
Alarivi: Yhdyskäytävän porras ja yhdyskäytävää A-osan suuntaan, säilyneitä yksityiskohtia A-osalla, porrastasanteen mosaiikkibetoniristi

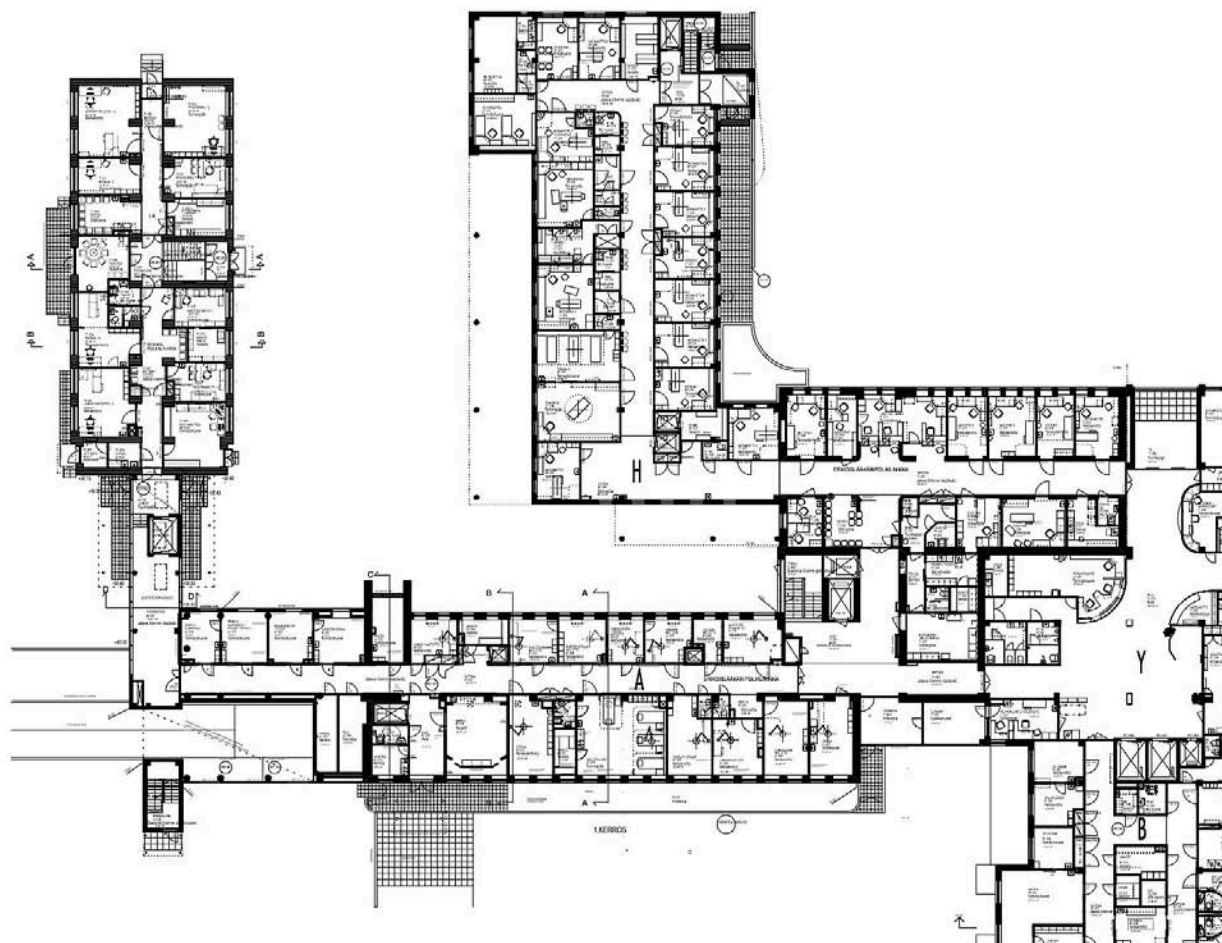
7. Nykytilanteen piirustukset

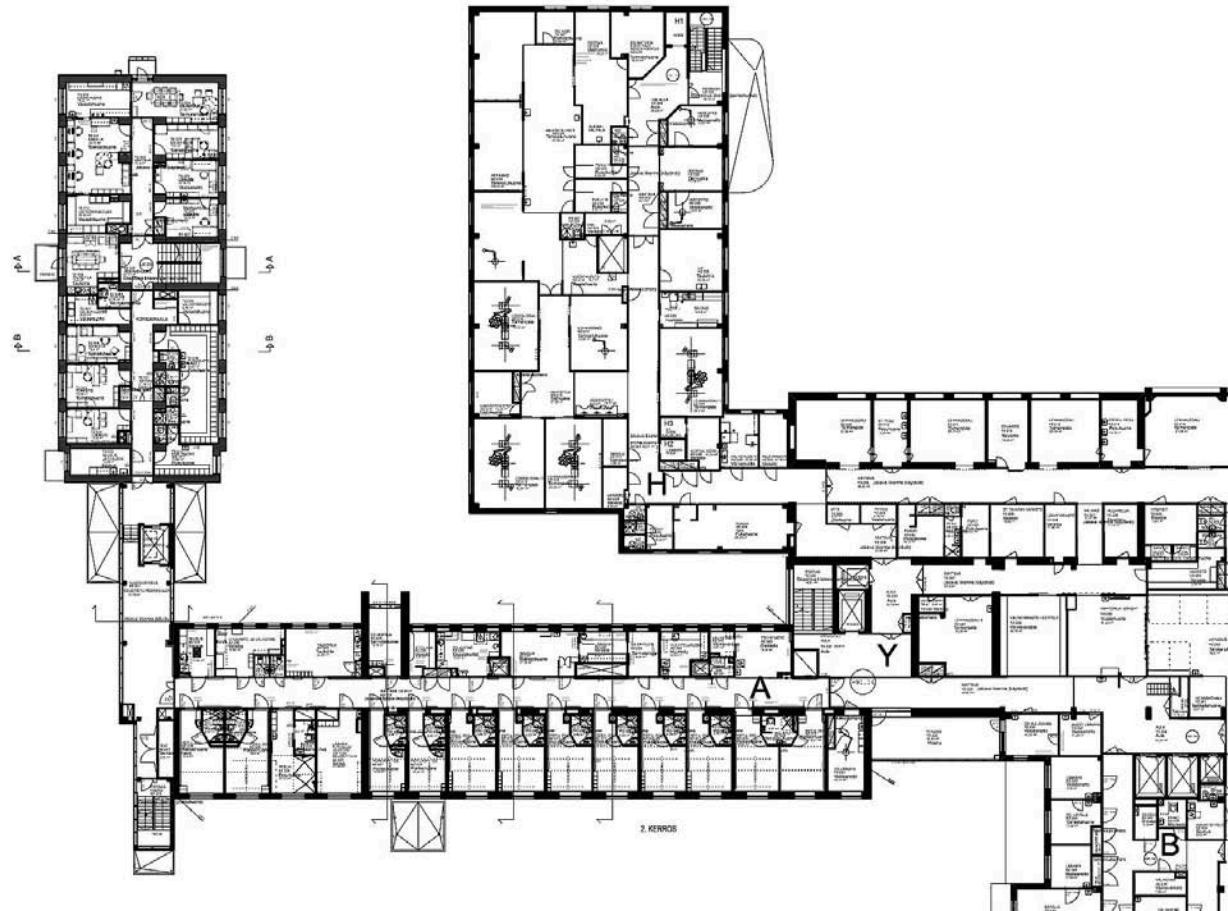
Kuva 73 Pohjapiirustus koko sairaalan nykytilanteesta 1.kerroksen osalta. Alkuperäiset T-, A- ja Y-osat varjostettu.

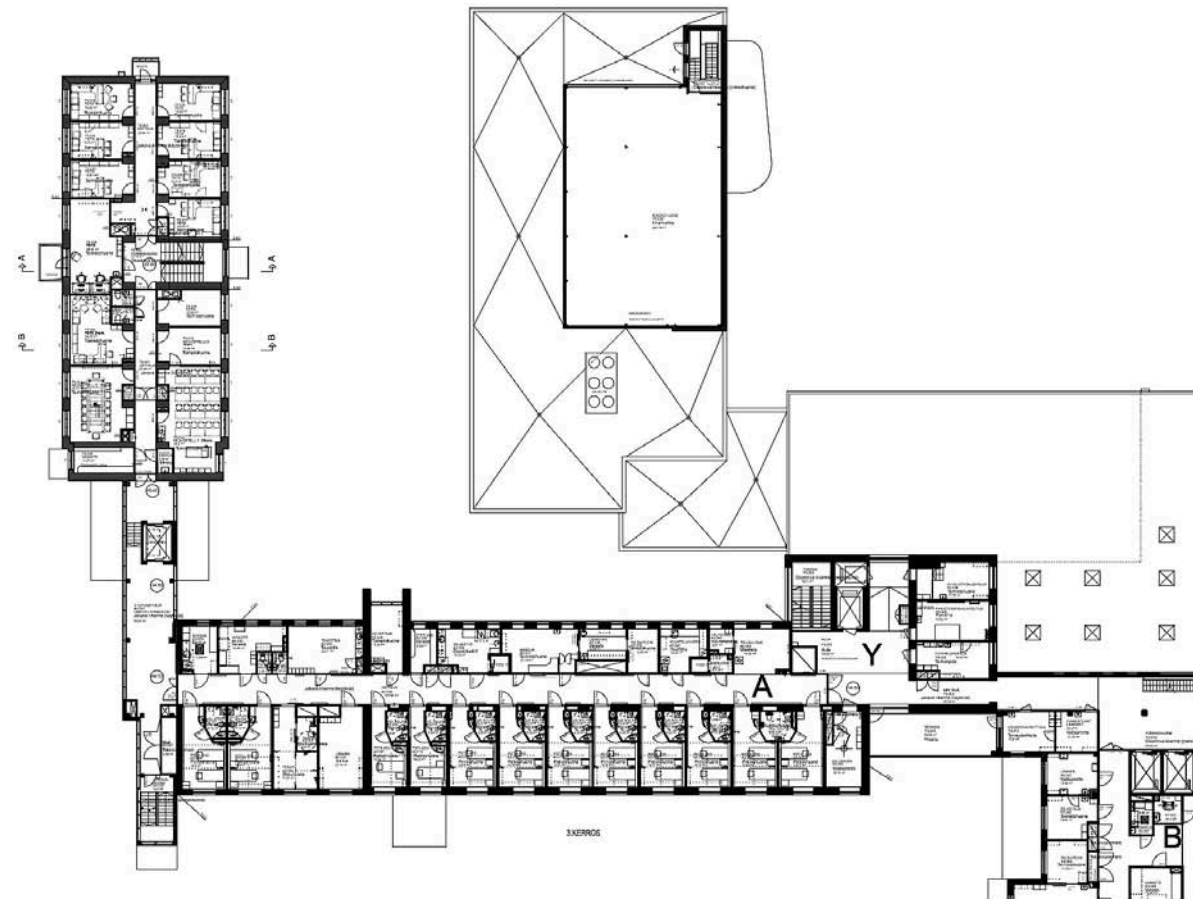
Kuvat 74-75 Pohjapiirustukset T-, A- ja Y-osat 2. kellarikerros ja 1.kellarikerros.

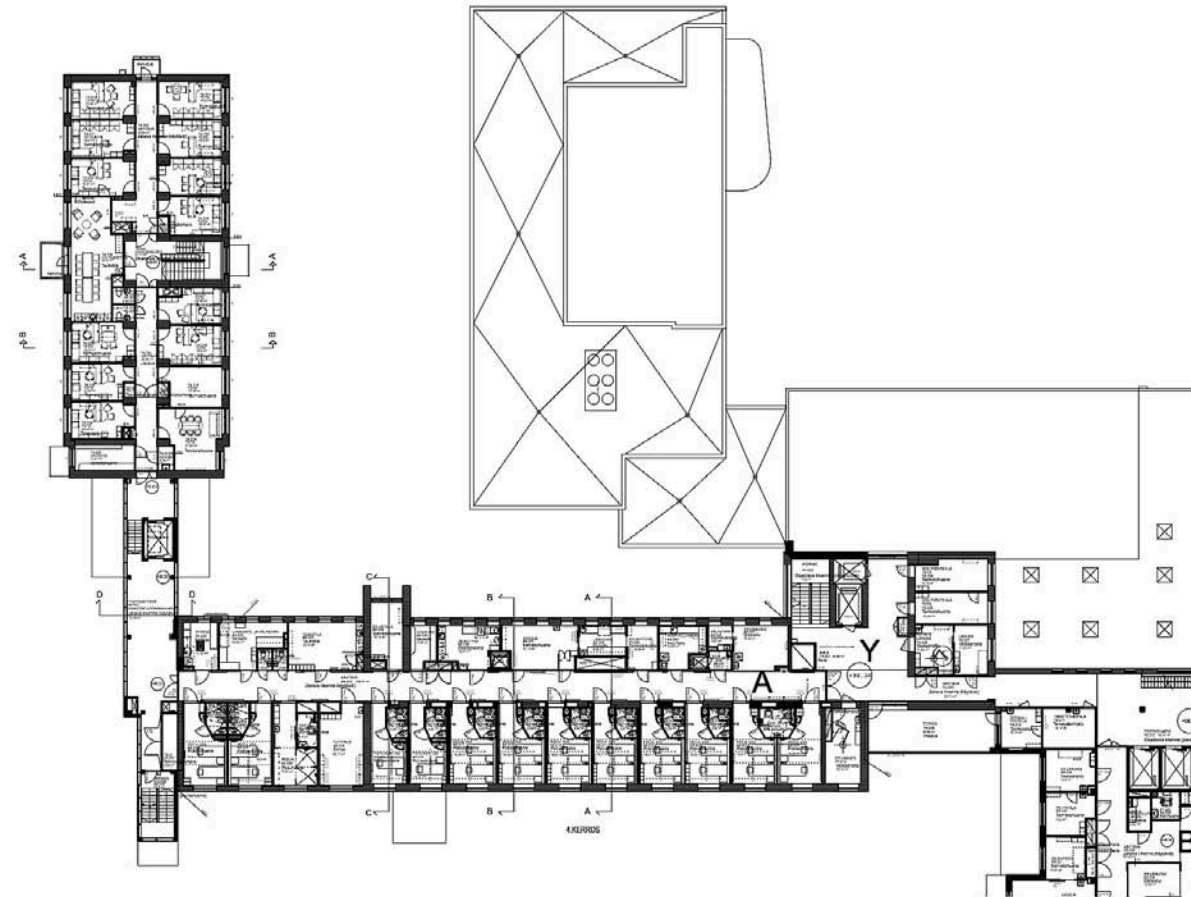
Kuva 76 Pohjapiirustus T-, A- ja Y-osat 1.kerros

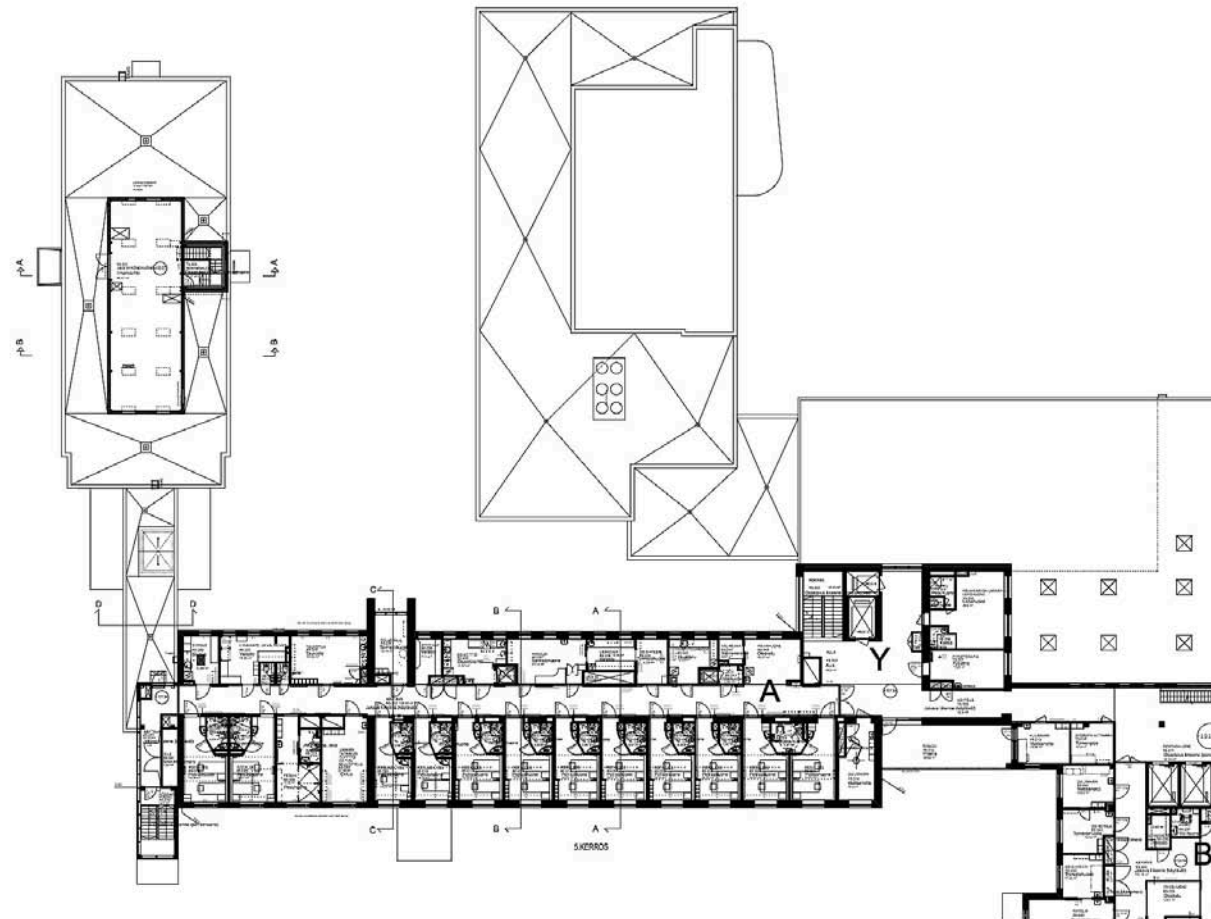
Kuva 77 Pohjapiirustus T-, A- ja Y-osat 2.kerros

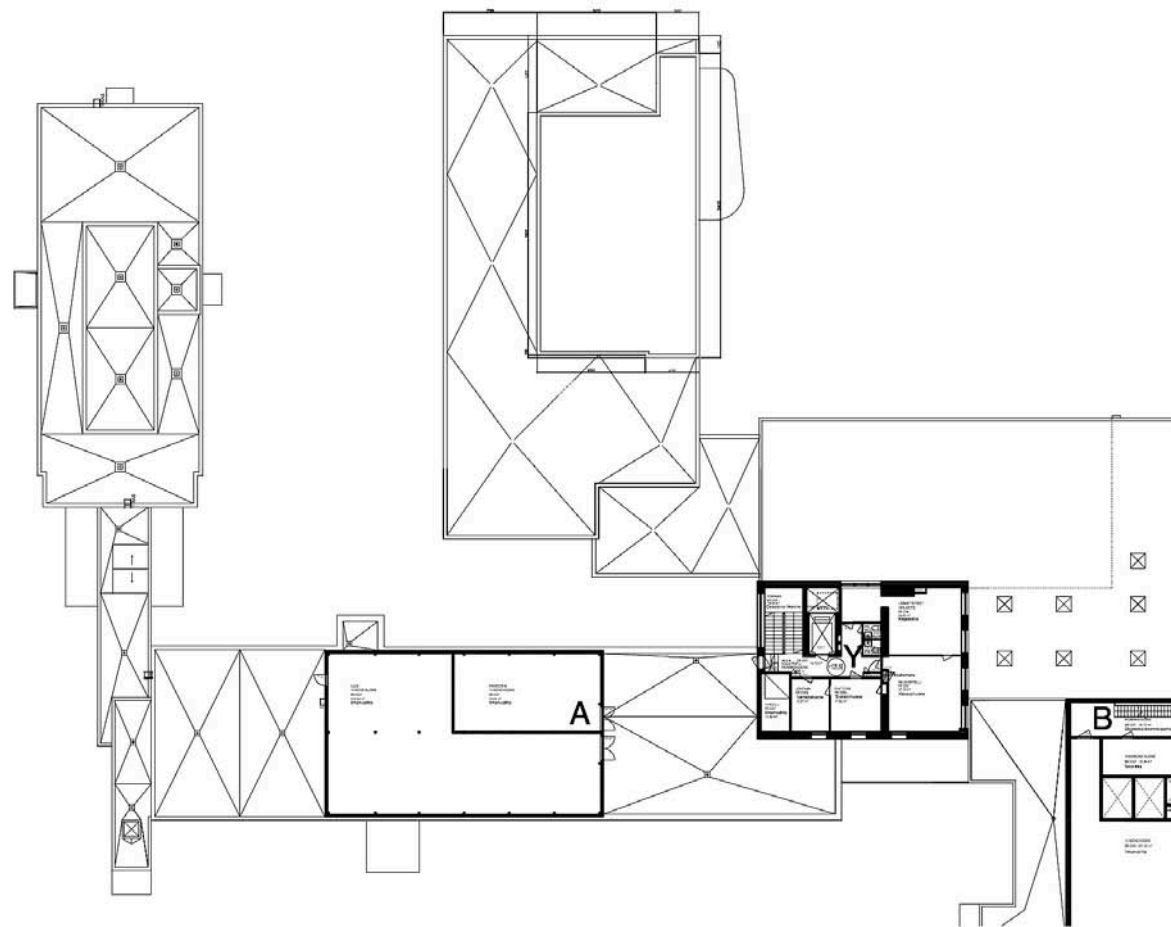
Kuva 78 Pohjapiirustus T-, A- ja Y-osat 3.kerros

Kuva 79 Pohjapiirustus T-, A- ja Y-osat 4.kerros

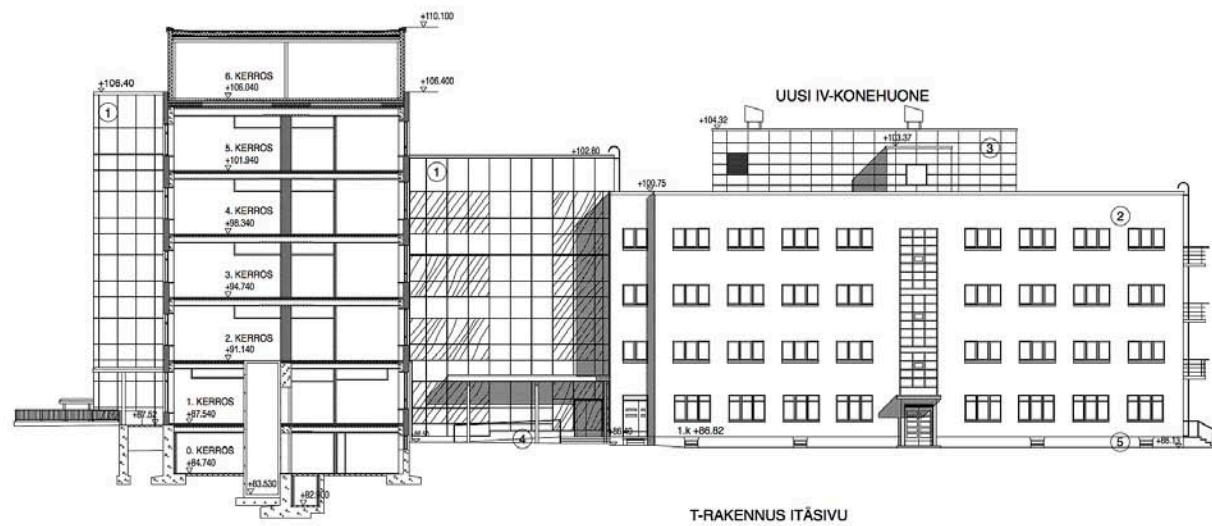
Kuva 80 Pohjapiirustus T-, A- ja Y-osat 5.kerros

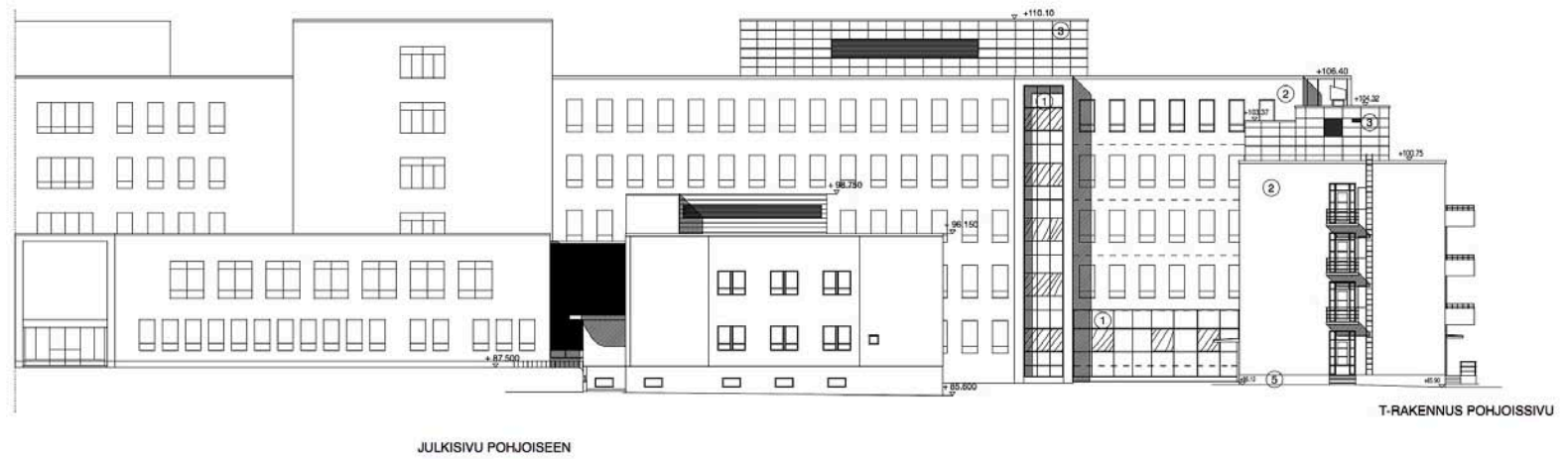
Kuva 81 Pohjapiirustus A- ja Y-osat 6.kerros

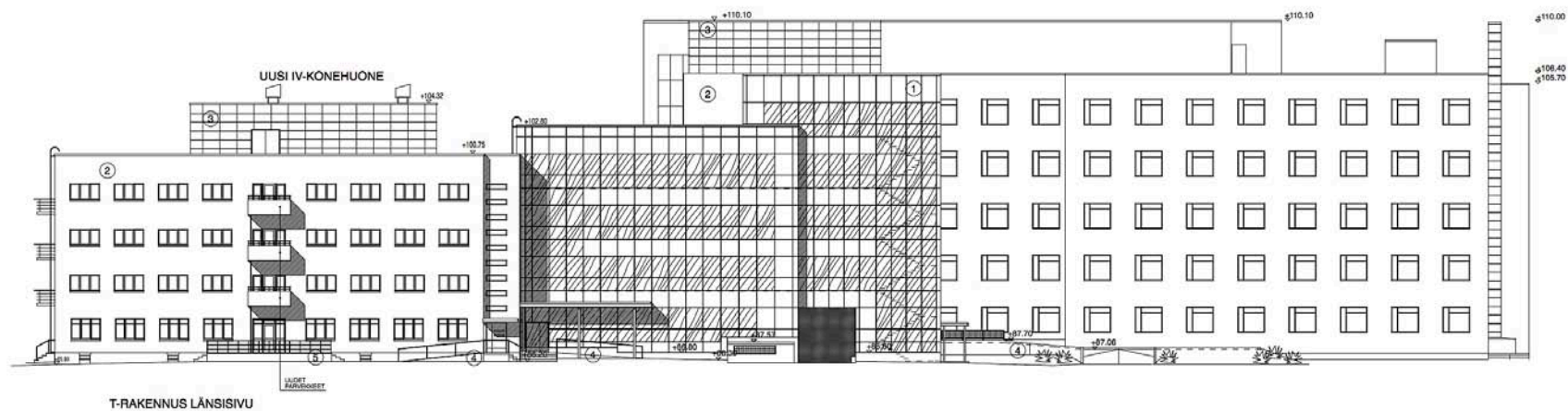
Kuva 82 Julkisivut etelään T-, A- ja Y-osat.

Kuva 83 Leikkaus A-osa ja julkisivu itään T-osa.

Kuva 84 Julkisivut pohjoiseen Y-, A- ja T-osat.

Kuva 85 Julkisivut länteen T-, A- ja Y-osat.

8. Rakennusten arvot ja merkitys

Hatanpään kantasairaala on edustanut valmistuessaan siirtymävaiheen funktionalismia, jossa on edelleen ollut myös edeltävän aikakauden klassismin piirteitä. Näitä piirteitä on vielä alkuperäisissä rakennuksissa nähtävissä, mutta monien muutos- ja laajennusvaiheiden kautta vanha kokonaisuus on merkittävin osin kadonnut. Sairaalan T-, A- ja Y-osat muodostivat vielä 1970-luvulle asti kokonaisuuden, joka tunnetaan Hatanpään kantasairaalaan historiallisesti. Laajentamisen volyymi ja muutosten intensiteetti ovat olleet kuitenkin niin suuria, että tämän kokonaisuuden rakennushistoriallinen arvo on kärsinyt. Alkuperäisten osien rakennusrungot ovat pääosin olemassa ja sekä T- että A-osilla myös lähes ehjiä julkisivukokonaisuuksia. Myöhempien muutosten yhteydessä tehdyt materiaalivalinnat ja rakennusosien uusiminen ovat kadottaneet myös osaltaan rakennusten historiaa.

Rakennusten merkitys kaupunkikuvassa on merkittävästi vähentynyt. T-, A- ja Y-osat eivät muodosta enää alueella sellaista karaktääriä, joka hallitsisi ja määrittelisi ympäristöä. Sairaalan lisärakentamista ei ole erityisemmin sovitettu missään vaiheessa alkuperäisiin osiin vaan se on toteutettu puhtaasti käytännön ja suunnittelijoiden omien lähtökohtien pohjalta. Lisärakentaminen ei ole tuonut rakennushistorian

eikä kaupunkirakenteen kannalta lisäarvoa alueelle, ennemminkin päinvastoin.

Eri vaiheiden muutostyöt ovat muokanneet voimakkaasti myös sisätiloja. Alkuperäisen rakennuskokonaisuuden sisätiloja on määritellyt voimakkaasti valoisuuden ja puhtauden korostaminen. Rakennusten sisäpuolen lasirakenteiden katoaminen ja tilojen madaltuminen on hävittänyt tämän ilmavuuden. Käytännössä koko materiaalikirjo on uudistunut eikä vanhoja pintoja porrashuoneita lukuunottamatta ole säilynyt. Tilajaon ja osastojen toimintojen muuttuminen on ollut voimakasta ja myös aula- ja käytävämaisemat ovat kadonneet käytävääteikkunoineen ja alkuperäisten päiväsalien umpeen rakentamisen myötä. Rakennusten detajjikasta ei ole säilynyt juuri mitään muutamaa ovea, helaa ja kaiteita lukuunottamatta. Muita rakennusosia, kalusteita, valaisimia tai tekniikkavarustusta ei ole säilynyt.

Hatanpään kantasairaalan alueen tulevassa kehittämisessä on tarpeellista miettiä onko esim. alkuperäisten rakennusrunkojen ja -masojen säilyttämisellä sekä näiden esiin tuomisella saatavissa alueelle rakennushistoriallista ja kaupunkirakenteellista lisäarvoa. T-, A- ja Y-osien säilyessä sairaalakäytössä kohdistuu niihin todennäköisesti myös jatkossa muutostarpeita. Sisätilojen osalta vanhat porrashuoneet ovat

ainoita suhteellisen ehjiä osia kertomassa rakennusten historiasta ja niillä on siksi merkitystä. Jos sairaala-alueen täydennysrakentaminen toteutuu esim. 1970-luvun laajennusosia purkamalla, voisi olla mahdollista tuoda alkuperäisiä osia kaupunkikuvassa kenties hieman selkeämmin näkyviin.

9. Selvitystyössä käytetty arkistomateriaali

Tampereen kaupungin rakennusvalvonnan arkisto

- piirustukset 1934
- piirustukset 1962
- piirustukset 1965
- piirustukset 1966
- piirustukset 1973
- piirustukset 1976
- piirustukset 1977
- piirustukset 1979
- piirustukset 1981
- piirustukset 1982
- piirustukset 1985
- piirustukset 1988
- piirustukset 2000

Tilakeskuksen arkisto

- piirustukset 1934

10. Lähteet

- *Tampereen kaupungin rakennusvalvonnan arkisto /rakennuslupapaperustustaaineistot ja lupapäätökset*
- *Tampereen kaupungin tilakeskuksen arkisto /rakennuspiirustukset ja selostukset*
- *Koskesta voimaa-portaali* <http://www15.uta.fi/koskivoimaa/kaupunki/1918-40/XXII.htm>
<http://www15.uta.fi/koskivoimaa/kaupunki/1918-40/XXIIb.htm>
<http://www15.uta.fi/koskivoimaa/arki/1918-40/hatanpaa.htm>
- *Tampereen museot, museoiden kuva-arkisto*
- *Hyvän hoidon Hatanpää, Hatanpään sairaala 1916-2016 Tupu Sammaljärvi*
- *Tampereen kantakaupungin rakennuskulttuuri 1998*
- *Museovirasto valtakunnallisesti merkittävät rakennetut kulttuuriympäristöt RKY*
- *Vanhat painetut kartat -portaali /Maanmittauslaitos*
- *Kaikki nykytilanteen valokuvat Mikko Suominen*
- *Tampereen kaupunki:* <http://www.tampere.fi/tiedostot/h/hrtlx3GFw/hatanpaankartta.pdf>
http://www.tampere.fi/liitteet/h/697sgHkSS/Hatanpaankartanopuiston_hoitajakayttasuunnitelma.pdf
<http://www.tampere.fi/asuminen-ja-ymparisto/ymparisto-ja-luonto/puistot-ja-viheralueet/puistot-ja-reitit/hatanpaan-arboretum.html>
- http://www.kasvatus-ja-aika.fi/site/?page_id=311